

Slovenija je na repu

V Sloveniji pride na 10.000 prebivalcev komaj 50,8 študentov, medtem ko jo prekaša Hrvatska za 24%, Srbija s 84,7 študenti na 10.000 prebivalcev celo za 67%. Iz tega je lahko sklepati, da Slovenija nima upov, da bi svojo izobrazbeno strukturo v prihodnjih letih izboljšala, temveč bo, narobe, še bolj nazadovala. Glede števila študentov je Slovenija celo za jugoslovanskim povprečjem (59,6 študenta na 10.000 prebivalcev).

Naši razgledi — 10. V. 1969

Glavni vir odvzemanja

Ko smo pričeli proces samoupravljanja in decentralizacije, smo začeli postavljati stvari z glave na noge. Ne zanikamo potrebe po dogovoru integracije, zanikamo pa etatistični in administrativno centralistični sistem vodenja družbe na temelju odvzemanja sredstev razširjene reprodukcije od delovnega človeka, kar je glavni vir odvzemanja vseh drugih demokratičnih in človeških pravic.

Iz odgovorov Vide Tomšič na vprašanja »Komunista«

Zaključni računi kažejo

Kot vemo, izhaja iz zaključnih računov jugoslovanskih gospodarskih organizacij za leto 1968, da se je na vsem območju SFRJ povečal celotni dohodek za 12, družbeni proizvod za 14, dohodek za 13, neto osebni dohodki za 15, skupni skladi gospodarskih organizacij za 8 odstotkov.

Gospodarski vestnik — 13. V. 1969

Lepo, če ne bi uvažali še več

Pravkar objavljeni aprilski podatki o gibanju našega izvoza, so presenetljivo ugodni. Celotna vrednost jugoslovanskega izvoza se je v tem mesecu občutno povečala, ne samo nasproti prejšnjemu mesecu, ampak tudi v primerjavi z izvozom v lanskem aprilu, ki je presežen kar za 22,4 odstotka. Uvoz pa je bil v aprilu še vedno na visoki ravni prejšnjega meseca.

Še hitreje kakor v jugoslovanskem merilu, se je letos razvijal izvoz iz Slovenije, ki se je v aprilu povzpela na 285,5 milijona din, kar je za 31,4 odstotka več kakor v istem mesecu lanskega leta.

DELO — 15. V. 1969

Razvija se »privatno trgovanje«

Po podatkih republiškega tržnega inspektorja je v Bosni in Hercegovini evidentiranih nad 1700 privatnih trgovcev. Na listi »nezakonitih trgovcev« je kakih 1000 oseb, ki se ukvarjajo z nedopustnim trgovanjem s kmetijskimi pridelki in 600 takih, ki preprodajajo industrijske in obrtniške izdelke.

Borba — 9. V. 1969

Udarniške ambicije

V prvih štirih mesecih letos smo uspeli ustvariti že več kot 3 milijarde zunanjetrgovinskega deficita, ker smo izvozili za 5164 milijonov dinarjev, uvozili pa kar za 8364 milijonov dinarjev blaga.

Očitno je, da imajo naši uvozniki udariniške ambicije.

Dnevnik — 8. V. 1969

Zakasnitev masla

Prepozen intervencijski uvoz surovega masla je povzročil, da se je že tako občutno neravnovesje med ponudbo in povpraševanjem zlasti v letošnjem aprilu še povečalo. V vseh večjih jugoslovanskih mestih je masla primanjkovalo že nekaj tednov, cene v nadrobni prodaji pa so zaradi nezadostne ponudbe porasle celo na 30 din za kg.

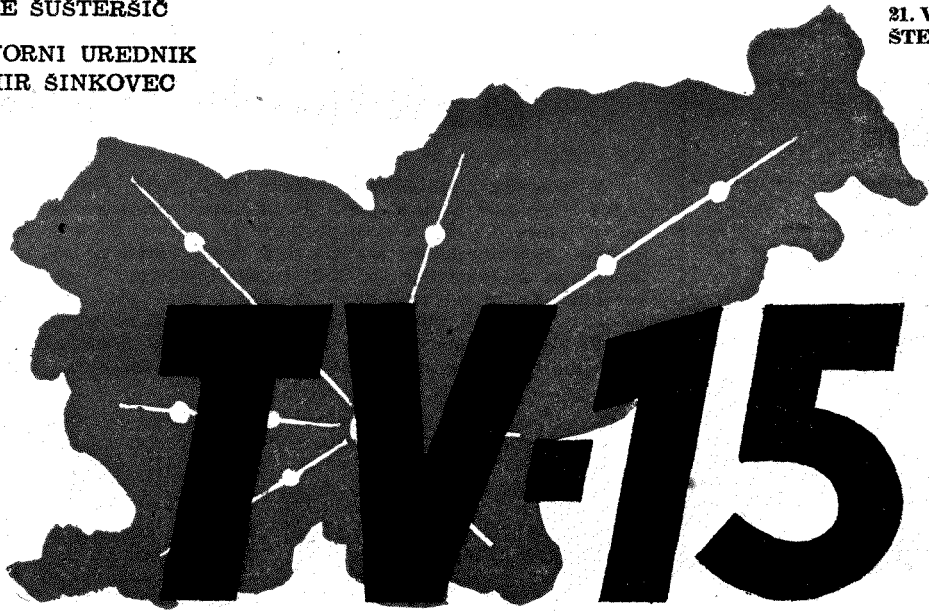
Gospodarski vestnik — 9. V. 1969

Demokracija in siromaštvo

Nace Voljč, podpredsednik mestne konference SZDL Ljubljane o volitvah za vodilna delovna mesta:

»Zastonj se hvalimo, kako demokratska družba smo, če ne premoremo dveh enakovrednih kandidatov za določeno vodilno mesto. Dokler ne bomo dokazali ravno obratnega, se ne moremo hvaliti s svojo demokracijo, temveč se lahko kvečjemu s siromaštvom.«

Dnevnik — 12. V. 1969

GLASILO ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NOV SLOVENIJE

Pripravljen je načrt statuta ZZROP

Komisija za rezervne oficirje in podoficirje pri zveznem odboru ZZB NOV Jugoslavije je imela prejšnji teden sejo, na kateri so razpravljali o pripombah in predlogih k načrtu statuta zveze združenj rezervnih oficirjev in podoficirjev.

V razpravi so se najdlje zadržali ob imenu in značaju nove organizacije ter ob njenih nalogah. Odločili so se za ime Zveza združenj rezervnih oficirjev in podoficirjev. Sprejeli so tudi predlog, da bo samostojna organizacija rezervnih oficirjev in podoficirjev družbenopolitična organizacija. Njene naloge bo izoblikovala komisija za statut, ki bo upoštevala vse sejne sklepe.

Na podlagi predlogov in sklepov te seje bodo izdelali prečiščeni tekst načrta statuta. O njem bodo

razpravljali na ustanovni skupščini organizacije.

Ko so se nato pogovorili o izkušnjah občinskih seminarjev ZZROP, o katerih so poročali zastopniki republiških komisij, so ugotovili, da so pri tem najbolj uspeli v Sloveniji, Bosni in Hercegovini, Srbiji in Črni gori, medtem ko v Hrvatski in Makedoniji te seminarje prirejajo šele sedaj.

Ko so nato prešli na vprašanja, kako in kdaj bo sprejet sklep o izločitvi združenj rezervnih oficirjev in podoficirjev iz ZZB, je postala razprava zelo živahna. Soglasno so nato sklenili od predsedstva pismeno zahtevati, naj na prvi seji zveznega odbora ZZB NOV v prisotnosti vseh članov komisije razpravlja o tej zadevi in čimprej tudi dokončno sklepa o tem.

Spremembe zakona o borčevskem dodatku

V Uradnem listu SFRJ od 8. maja 1969 je objavljen tudi zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o dodatku za borce. V njem je med drugim določeno:

»Pravico do dodatka za borce imajo pod enakimi pogoji tudi udeleženci narodnoosvobodilnega boja, ki so stopili v narodnoosvobodilni boj do 13. oktobra 1943, postali nato jugoslovanski državljani po mirovni pogodbi z Italijo in so po memorandumu o soglasju o svobodnem tržaškem ozemlju z dne 5. oktobra 1954 v pravicah in dolžnostih izenačeni z jugoslovanskimi državljani.«

V nadaljnjem členu tega zakona je rečeno:

»Pravica do dodatka za borce preneha z uveljavitvijo pravice do starostne oziroma invalidske pokojnine.« (Do sedaj je veljalo določilo, da preneha ta pravica takrat, ko upravičenec izpolni pogoje za upokojeitev).

Opozoriti je treba še na določilo, da se bo določba o pravici do dodatka tistih, ki so stopili v NOB do 13. oktobra 1943, uporabljala od 1. januarja 1969, prenehanje pravi-

ce z uveljavitvijo pravice do starostne oziroma invalidske pokojnine pa od 1. julija 1969 dalje.

V 11. številki Uradnega lista SR Slovenije — 3. aprila letos — je objavljen tudi odlok o določitvi osnove za priznavanje republiškega dodatka zaposlenim udeležencem NOV. Ta osnova znaša od 1. januarja 1969 dalje 1.077 dinarjev.

Peta seja komisije za statut ZZB NOV

Pred kratkim je imela komisija za statut Zveze združenj borcev NOV Jugoslavije svojo peto sejo. Na njej so razpravljali o pripombah in predlogih, ki jih je komisija dobila v času javne razprave. Na seji so prebrali tudi poročilo o dosedanjem delu komisije in načrt pojasnila, ki bo priloženo predlogu za novi načrt statuta.

Delovna skupina, ki pripravlja načrt statuta in pojasnila, bo upoštevala vse pripombe in predloge te seje in pripravila prečiščen načrt teh dokumentov.

Delitev sredstev za stanovanja

V letošnji 15. številki »Uradnega lista« SRS je izšel odlok o načinu in pogojih za uporabo sredstev, zbranih s prispevkom za graditev stanovanj za udeležence NOV.

Iz tega odloka je med drugim razvidno, da se sredstva lahko uporabijo za urejanje stanovanjskih zadev udeležencev NOV, vdov padlih ali po vojni umrlih udeležencev NOV in za pridobitno delo nesposobnih otrok padlih ali po vojni umrlih udeležencev NOV.

Teh sredstev ni mogoče uporabiti za urejanje stanovanjskih zadev navedenih, če je njihovo stanovanjsko vprašanje bilo urejeno že prej z dodelitvijo stanovanja, s kreditom za zidanje hiše ali adaptacijo stanovanja.

Pri določitvi meril za ugotavljanje vrstnega reda upravičencev se po tem odloku upošteva čas udeležbe v revolucionarnem delu pred vojno in v NOV, ali ima upravičenec stanovanje, ali je v podnajemniškem odnosu, higijensko ustrezno stanovanje itd.

KLJUČ ZA DELITEV SREDSTEV V Odstotkih:

Ljubljana-Bežigrad 3,19; Ljubljana-Center 7,31; Ljubljana-Mostopolje 2,70; Ljubljana-Siška 4,45; Ljubljana-Vič-Rudnik 3,50; Koper 6,06; Piran 2,40; Izola 2,42; Ilirska Bistrica 2,07; Postojna 1,48; Sežana 2,01; Ajdovščina 1,66; Nova Gorica 3,63; Tolmin 1,71; Idrija 1,85; Cerknica 2,38; Logatec 0,40;

Vrhnika 0,73; Grosuplje 0,80; Kočevje 1,01; Ribnica 0,76; Črnomelj 3,37; Metlika 2,18; Trebnje 1,37; Novo mesto 2,48; Litija 0,85; Zagorje 0,63; Trbovlje 1,42; Hrastnik 0,97; Sevnica 0,62; Brežice 1,35; Krško 1,16; Jesenice 1,03; Radovljica 2,09; Kranj 3,82; Škofja Loka 1,02; Trzin 0,33; Kamnik 0,62; Domžale 0,88; Celje 1,57; Laško 0,74; Mozirje 0,67; Slovenske Konjice 0,69; Sentjur 0,90; Šmarje pri Jelšah 2,18; Velenje 1,24; Zalec 1,17; Slovenska Bistrica 0,68; Dravograd 0,37; Ravne 0,70; Slovenj Gradec 1,17; Lenart 0,67; Maribor 5,68; Ptuj 0,41; Radlje 0,56; Ormož 0,39; Ljutomer 0,22; Lendava 0,14; Gornja Radgona 1,09; Murska Sobota 0,25 odstotka.

- vsak dan — najnovejše vesti iz vsega sveta
- vsak ponedeljek — obširna športna poročila in družinska stran za žene in matere
- vsak petek — posebna priloga z radijskim in televizijskim sporedom
- vsako soboto — 12 strani »priloge za konec tedna« reportaže — romani v nadaljevanjih — mali oglasi

VSAK DAN
V VSAK DOM

DELO

Tovarišu Titu, ki bo te dni dopolnil sedeminsedemdeset let, želimo iz dna srca, da bi še dolgo živel in prav tako uspešno kot doslej vodil socialistično skupnost jugoslovanskih narodov.

To je želja vsega jugoslovanskega ljudstva, ki je s Titom na čelu stopilo v novo obdobje svoje zgodovine, pa tudi želja mnogih ljudi v drugih deželah, ki že dolgo poznajo njegovo ime in visoko cenijo njegov doprinos k miroljubnemu urejanju mednarodnih zadev ter preprečevanju spopadov z orožjem.

Malo je bilo v zgodovini državnikov, ki so bili tako priljubljeni med najširšimi plastmi ljudstva, kot je priljubljen tovariš Tito. Vsi ga imamo radi, vsi ga radi vidimo in poslušamo, saj v njegovih besedah še zmeraj čutimo tisti ogenj in toplino, ki sta nam ogrevala srca v najhujših časih. Radi ga imamo, ker smo pod njegovim vodstvom izbojevali zmago v boju za obstoj in humane družbene odnose, zgradili socializem in temelje za boljše življenje ter se uvrstili v mednarodni areni na dostojen prostor.

In če bi mogli, bi mu ob njegovi sedeminsedemdesetletnici vsi segli v roko in mu jo stisnili z najlepšimi željami!

Dogodki tedna

Predsednik Tito, ki je bil na petdnevem obisku v Črni gori, je sprejel pokroviteljstvo nad jubilejnim 10. zletom »Bratstva in enotnosti«. Le-to bo od 14. do 15. junija letos v Bihaču. Na tej manifestaciji bo nastopilo 15.000 športnikov iz treh socialističnih republik, Bosne in Hercegovine, Hrvatske in Slovenije in sicer iz 40 občin z območja Bihača, Prijedora, Banja Luke, Siska, Karlovca in Novega mesta.

Ob 25. obletnici varnostne službe, 13. maja, je predsednik republike Tito odlikoval več pripadnikov organov notranjih zadev. Odlikovanim delavcem zveznega sekretariata za notranje zadeve je izročil odlikovanja zvezni sekretar za notranje zadeve Radovan Sijačić. V okviru letošnjega tedna varnosti, ki je trajal od 13. do 20. maja, je bilo več športnih srečanj, kulturnih in družbenih prireditev.

Na reki Rami so slovesno spustili v obratovanje novo sodobno hidrocentralo, oddaljeno približno 20 km od hidrocentrale v Jajčani na Neretvi. Generatorji nove elektrarne bodo na leto proizvajali okoli 700 milijonov kilovatnih ur električne energije. Ob tej priložnosti je predsednik Tito odlikoval za posebne zasluge graditelje tega objekta.

Ministrski svet evropskega skupnega trga je na seji v Bruslju med drugim razpravljal tudi o razširitvi pooblastila izvršni komisiji za pogajanja z Jugoslavijo. Sklenili so, da bodo o tem vprašanju sklepali na prihodnji seji, ki bo junija.

V nedeljo, 18. maja, je slavil svoj 97. rojstni dan eden izmed najznamenitejših sodobnih filozofov Bertrand Russell, saj je napisal veliko filozofskih razprav in knjig. Aktivno je posegal tudi v politično življenje in bil vztrajen borec za mir. V zadnjih desetletjih je njegovo ime povezano zlasti z gibanjem proti jedrskemu orožju in proti vojni v Vietnamu.

V vodstvu italijanske socialistične stranke je prišlo do ostrega spora, čemur je sledil odstop celotnega vodstva. Najprej je odstopil sekretar PSI Mavro Ferri in sicer po ostrem spopadu med zunanjim ministrom Pietrom Nenni in podpredsednikom vlade Francesco de Martinom. Dosedanja razprava je razkrila, da je spor oster in zapleten, predsednik stranke Pietro Nenni pa skuša tokove, ki vlečejo vsak na svojo stran, napotiti h kompromisu in sporazumu.

Zena nekdanjega fašističnega voditelja Mussolinija je uradno postala »državna upokojenka« republike Italije, vsak mesec ji izplačajo najmanj 140.000 lir z dodatki, katerih višina ni znana. Rachel Mussolini je razen tega dobila vsamo 13 milijonov lir zapuščine, ker se je prepozno spomnila, da bi lahko dobila spor s pravosodjem republike. Z ozirom na to nekateri duhovito pripominjajo, da bi bilo treba po isti logiki zdaj začeti postopek za izplačilo odškodnine za škodo, ki jo je Mussolini povzročil Italiji med 20-letno vladavino... K temu je treba pristeti diktaturo, obsodbe na smrt in na doživljenjsko ječo političnih nasprotnikov ter vrsto uničevalnih vojn...

Urad za tisk in informacije češkoslovaške vlade je za stalno prepovedal izhajanje časopisa »Listy«, glasilo zveze češkoslovaških književnikov in časopisa »Reporter«, glasilo češkoslovaških novinarjev. Za tri mesece pa je prepovedal izhajanje časopisa »Plamen«, mesečnika zveze češkoslovaških književnikov. Glede na to ni nič čudnega, da je mladina na anketo o priljubljenosti poklicev postavila na predzadnje mesto novinarja, na zadnje mesto pa duhovnika — oba sta namreč hlapca in prisiljena zagovarjati mnenje od zgoraj.

Na Češkoslovaškem so zvišali cene raznemu blagu za široko potrošnjo in uslugam. To je prvi izmed mnogih ukrepov vlade za stabilizacijo gospodarstva. Nedvomno bodo ti ukrepi prizadeli splošni standard prebivalstva.

Svoboda se joče nad terorjem v mnogih državah. V Bejrutu so izvršili smrtno kazen nad desetimi Iračani, ki so obtoženi vohanstva v korist Izraela, ZDA in Irana. V Conakryju so obsodili na smrt 13 obtožencev, večje število pa so jih obsodili od 20 let do doživetne ječe. Obtoženi so bili, da so hoteli vreči režim predsednika Sekouja Touréja. V Atenah pa je posebno vojaško sodišče obsodilo Grigorisa Farakosa, člana politbiroja KP Grčije, na doživetno robijo, književnika Georgiosa Moraitisa in ing. Janisa Nicolopulosa in Nicolaosa Politisa na po 20 let robije zaradi organiziranja odpora proti režimu. Tudi na procesih po drugih grških mestih so bila sodišča zelo radoradna s kaznimi. No, svobodni svet je zelo relativna stvar!

V začetku maja je bojda zopet prišlo do spopadov med kitajskimi in sovjetskimi enotami ob reki Ili, ki seka sovjetsko-kitajsko mejo okrog 300 kilometrov vzhodno od Alma Ate, prestolnice sovjetske zvezne republike Kazahstana. Trdijo, da je sovjetsko mejo prestopilo okrog 1000 vojakov regularne kitajske vojske, ki da so zasedli nekaj sovjetskega ozemlja. Medtem pa kitajsko časopisje ostro napada sovjetsko teorijo o omejeni suverenosti, češ da Sovjetska zveza uporablja to teorijo zato, da bi spravila na kolena suverene pravice narodov.

Ob obletnici ustanovitve varšavskega pakta je »Pravda« objavila članek maršala Jakubovskega in armadnega generala Sergeja Stemenka, v katerem obtožujeta predvsem ameriške imperialiste in zahodnonemške revanšiste, da so krivi zaostrite mednarodnega položaja. Jakubovski, glavni poveljnik oboroženih sil varšavskega pakta in prvi namestnik sovjetskega obrambnega ministra poudarja, da se bodo države varšavskega pakta, če bo treba, s »silovito močjo«, postavile v bran »svobodnega življenja narodov in njihove svetle prihodnosti — komunizma«. Jakubovski je tudi obtožil »Mao Cetungovo skupino«, češ da dejansko pomaga svetovnemu imperizmu in da spreminja svojo armado in deželo v sovražnico socialističnih držav.

V Biafri se vedno divja najbolj nečloveška državljanska vojna, za katero nosijo glavno krivdo in odgovornost velesile. Biafrske oborožene sile se krčevito upirajo premoči laoških vojaških sil. Prizadevanje posebnega odbora Organizacije afriške enotnosti, da bi z mirovnimi pogajanjmi končala državljansko vojno v Nigeriji, ki traja že dve leti, so bila doslej neuspešna.

Na bližnjem posvetovalnem sestanku neuvrščenih držav bodo »ugotovili in presodili sedanj položaj neuvrščenih kakor tudi pretehtali upravičenost novega sestanka na vrhu, ki naj bi bil prihodnje leto«. Med drugim ugotavljajo, da so neuvrščene države že prej veliko prispevale k večjemu zaupanju med narodi, zlasti takrat, ko je bil svet razdvojen spričo hladne vojne dveh blokov. Svetovne sile pa bojda zdaj postajajo živčne zaradi aktivnosti neuvrščenih držav. ZDA in ZSSR se predvsem boje, da bo akcija neuvrščenih »ogrozila hegemonijo velesil nad drugimi deli sveta«.

V nedeljo zvečer se je v Cape Kennedyju dvignil v vesolje, na doslej najbolj tvegano vesoljsko pustolovščino, »Apollo — 10«, predhodnik »Apollo — 11«, ki bo julija letos ponesel v vesolje prve ljudi, ki bodo stopili na Mesec. Kozmonavti »Apollo—10, ki bo krožil okrog Meseca osem dni in se medtem približal Mesečevi površini na 16 km. so Thomas Stafford, John Young in Eugen Cernan.

Krivicco je treba popraviti

V poročilu republiškega odbora ZZB NOV Slovenije za tretjo redno skupščino je tudi poglavje »aktivnost organizacije pri urejanju zadev članov ZVVI«. V tem poglavju je rečeno, da si je organizacija posebno prizadevala ter skrbela med drugim tudi za poklicno rehabilitacijo in zaposlovanje vojaških vojnih invalidov. V poročilu je ugotovljeno, da je bil materialni položaj v času poklicne rehabilitacije urejen s predpisi šele leta 1960. Do takrat je rehabilitacijo vojaških vojnih invalidov organizacija v celoti vodila in financirala, od takrat dalje pa spodbuja invalide z desetodstotnim dodatkom k oskrbnini.

Bilo bi pričakovati, da bo v tem poglavju omenjen tudi problem vojaških vojnih invalidov, ki so končali poklicno rehabilitacijo v letih 1965 in pozneje, in to glede priznanja njihovega statusa v času poklicne rehabilitacije: da so zavarovanci po TZPZ, na podlagi tega pa upravičeni do priznanja tega časa v pokojninsko dobo.

Ker sem mimo več drugih tudi sam prizadet, sem se pozanimal za zadevo nekoliko podrobneje. Zvedel sem, da je republiški odbor ZZB NOV Slovenije že 22. januarja letos obvestil sekretariat za zdravstvo in socialno varstvo SRS, da se nanj obračajo vojaški vojni invalidi, ki so bili zadnja leta na poklicni rehabilitaciji. Pri tožujejo se, da se jim čas, prebit

na poklicni rehabilitaciji, ne priznava v zavarovalno dobo za pokojnino. Na njihove vloge za priznanje te dobe jim komunalni zavodi odgovarjajo, da se jim ta čas ne more priznati v zavarovalno dobo za pokojnino, ker med poklicno rehabilitacijo niso imeli svojstva zavarovanca v smislu določil člena 128 TZPZ. Toda te invalide so na poklicno rehabilitacijo poslali pristojni upravni organi za invalidsko organizacijo na temelju predpisov o poklicni rehabilitaciji VVI naravnost iz delovnega razmerja. Prejemali so oskrbnino v višini 90 odstotkov svoje poprečne dotedanje plače. Večina teh invalidov se je takoj po končani rehabilitaciji ponovno zaposlila.

V tej vlogi je nadalje ugotovljeno, da je prišlo do zastoj in neurejenosti pri priznavanju tega časa v zavarovalno dobo za pokojnino s spremembo in dopolnitvijo zakona o pokojninskem zavarovanju leta 1965, zaradi neusklajenega izvajanja predpisov o poklicni rehabilitaciji vojaških vojnih invalidov. Prepisi zakona o VVI določajo, da se, ne glede na procent invalidnosti, vojaškim vojnim invalidom računa v pokojninsko dobo čas medicinske ali poklicne rehabilitacije, na katero so jih poslali pristojni upravni organi.

Do spremembe zakona o pokojninskem zavarovanju leta 1965 so ta določila izvajali brez ovir. S spremembo tega zakona pa je v členu 128 določeno, da se čas poklicne rehabilitacije invalidov, med njimi tudi vojaških vojnih invalidov, šteje v zavarovalno dobo za pokojnino le, če so le-ti imeli med poklicno rehabilitacijo svojstvo zavarovanca.

Vojaški vojni invalidi, ki so jih pristojni upravni organi pošiljali na poklicno rehabilitacijo neposredno iz delovnega razmerja, pa so morali to razmerje prekiniti in upravnemu organu predložiti potrdilo, da niso zaposleni, ker le tako so jim priznali oskrbnino. Ko so torej prekinili delovno razmerje, niso v delovni organizaciji — kar je povsem razumljivo — imeli več naslova zavarovanca.

Vse to nam priča, da bi se sporedno s spremembo in dopolnitvijo zakona o pokojninskem zavarovanju morali uskladiti tudi zadnji predpisi zakona o VVI ali pa bi morali invalide, ki so jih poslali na poklicno rehabilitacijo, pokojninsko zavarovati. Ker ni bilo izvedeno ne eno ne drugo, imajo sedaj vojaški vojni invalidi težave pri uveljavljanju zahtev, da se jim čas poklicne rehabilitacije šteje v pokojninsko dobo in so v tem pogledu v slabšem položaju kot delovni invalidi. To pa v nobenem primeru ne more biti sprejemljivo.

Vojaškim vojnim invalidom se je čas poklicne rehabilitacije vedno štel v pokojninsko dobo, tudi pred letom 1960, ko še ni bil ure-

jen pravni in materialni položaj invalidov med rehabilitacijo. Sedaj, ko je ta položaj urejen pa takih neskladnosti ne bi smelo biti.

Poizvedoval sem še dalje in izvedel, da je sekretariat za zdravstvo in socialno varstvo SRS kmalu po prejemu dopisa republiškega odbora ZZB NOV Slovenije poslal sličen dopis zveznemu sekretariatu za zdravstvo in socialno varstvo, s prošnjo, da zadevo uredi, ker pač gre za zvezne zakone. Toda do sedaj na ta dopis še ni odgovora.

Ker pa je zadevo treba nujno urediti, menim, da bi bilo najbolje, če TZPZ dopolnimo z določilom, ki bo v skladu s tistim, kar določa zakon o vojaških vojnih invalidih, da se jim računa v pokojninsko dobo čas, ko so bili na poklicni rehabilitaciji. Ker pa to ni mogoče urediti z veljavnostjo za več let nazaj, je treba z zakonskim določilom ugotoviti, kdo naj plača stroške pokojninskega zavarovanja, za vse prizadete vojaške vojne invalide. Verjetno bo le tako mogoče odstraniti krivicco, ki nam je prizadejana zaradi neusklajenosti zakonov.

Alojz Bratož

Živahen sestanek v Izoli

Ze marsikje so ugotovili, da je aktivnost vojaških vojnih invalidov močno nazadovala bolj ali manj povsod, kjer so se njihova združenja v celoti vključila v združenja borcev. Sekcije, ki jih imajo invalidi v teh združenjih, ne kažejo več potrebnega zanimanja za invalidsko problematiko.

Verjetno je bil prav to razlog, da je komisija VVI pri občinskem odboru ZZB NOV v Izoli sklicala vojaške vojne invalide tega mesta na poseben sestanek. Prišlo jih je kar precej, kar potrjuje potrebo po sestankih, na katerih se invalidi lahko pogovorijo o težavah, ki jih tarejo.

Iz poročila o delu komisije je bilo videti, da je le-ta precej agilna in da so njeni člani v svoji dejavnosti dosegli kar precejšnje uspehe. Poročilo samo pa je bilo le podlaga za zelo razgibano razpravo.

Beseda je najprej stekla o sodelovanju vojaških vojnih invalidov v organih oblasti in v družbenem upravljanju, nato so razpravljali o osebnih in družinskih invalidnih, ki da jih je treba zvišati, o ortopedskih čevljih in drugih pripomočkih, s katerih izdelavo niso zadovoljni. Načeli so tudi urejanje stanovanjskih zadev borcev in invalidov v izolski občini, govorili o klimatskem in toplinskem zdravljenju, o prirejanju skupnih izletov in predlagali, naj bi občinski odbor ZZB seznanil poslane izvoljene v tej občini z borčevsko problematiko. Precej pa je bilo govora tudi o športnem udejstvovanju vojaških vojnih invalidov.

Sestanku so predložili načrt dela komisije za prihodnje leto. Če ga bodo dopolnili z vsemi nalagami, nakazanimi v razpravi na tem sestanku, in ga v celoti izvedli, bodo dosegli kar lepe uspehe.

PROMETNO PODJETJE

SAP LJUBLJANA

LJUBLJANA, SREDIŠKA 4

Oddelek za turizem, Titova c. 38

Sprejemamo rezervacije za POČITNICE v lastnih in zakupljenih gostinskih objektih posezonskih in predsezonskih cenah v:

Kranjski gori — Bohinju — Debelem rtiču — Fiesi — Piranu — Volpariji — Umagu — Crikvenici — Kaštelih pri Splitu — Krilu pri Splitu.

Prijetne počitnice kombinirane z avtobusnimi izleti pod zelo ugodnimi pogoji v RIMINI-ju — Italija.

Rezervacije in informacije:

SAP-LJUBLJANA, Titova c. 38
tel. 314-922, 315-342

Ubogal ga je in odšel, toda italijanski partizani ga niso sprejeli in je moral spet bežati. Več sreče je imel šele v zoni Piave, kamor je prišel aprila 1944 in se vključil v garibaldijsko brigado C. Pisane.

Prosimo vse, ki kaj vedo o zadevi Vostrikoffa, naj to sporočijo uredništvu našega lista.

Tovarišico Cvetko, katere primka se ne spominjam, doma je bila iz Zaloga, s katero sva bili konec 1944. in v začetku 1945. leta skupaj zaprti v »prisilni delavnici« v Ljubljani, prosim, da mi javi svoj naslov. Potrebna mi je namreč njena izjava.

Franca Podobnikar,
Cesta na Vrhovce 41
Ljubljana

Besede naših dopisnikov

Razno iz dela ZZB občine Kočevje

Konference ZB po občini Kočevje, so za nami. Člani so na njih obravnavali uspehe in neuspehe svojega dela v preteklem letu. Peštra in slikovita je bila dejavnost ZB v občini, ravno tako tudi razprave na konferencah.

V družbeni dejavnosti v urejanju problemov po občini, so bile vse organizacije aktivne. Člani so se živo zanimali za dogodke v svetu in doma. Aktivno so sodelovali po krajevnih skupnostih, gospodarski, politični in kulturno prosvetni dejavnosti. Podajali so svoje predloge za vsestransko izboljšanje dela.

Člane ZB in ostale občane v Kolpski dolini teži marsikatero vprašanje. Najbolj pereče vprašanje je slaba cesta od Livolda do Broda in Osilnice. Letos so bile posamezne vasi, zaradi velikega snega odrezane od sveta več kakor štirinajst dni. Solski pouk v Vasi — Fara, so morali zaradi tega prekiniti za več dni.

V dolini Drage, in Kolpe, Poljanski dolini, po Strugah in vsej Kočevski je še vrsta članov ZB, ki žive v slabih stanovanjskih razmerah. Ljudje so skromni. S svojimi lastnimi sredstvi si obnavljajo svoje domove. V Kužlju je primer, da si član ZB že pet let gradi ob potoku betonski zid, ki mu izpodjeda staro hišo. Rad bi napravil še betonski zid ob Kolpi, da bi v časih ko Kolpa naraste, preprečil poplavo v spodnjih prostorih hiše. Eno stran zidu je že zgradil, ker bi se bila hiša sicer že podrla. Rad bi dobil vsaj tri do pet tisoč din, da bi si nabavil gradivo, ker do sedaj ni dobil še nobene pomoči.

V Osilnici je ZB za šolo nabavila 15 večjih fotografij o delu pionirjev v letih NOB na tem območju, ki so razstavljene v šoli.

Pionirji iz Šole Vas — Fara, s sodelovanjem ZB vsako leto organizirajo pohode, ali izlete na zgodovinske kraje, kot je Taborska stena nad Papeži, na Stružnico, v Kočevje in na Bazo 20. Ko nosijo kurirsko pošto, obiskujejo stare borce in aktiviste, ter vsako leto organizirajo lep kulturni program.

Ob proslavi 25. obletnice zbora odposlancev, ki je bila lani, so člani ZB v Kočevju in okolici aktivno sodelovali. Borci so delali pri prekopi padlih borcev, drugi so pripravljali srečanje borcev IX. brigade itd.

Na konferenci v Stari Cerkvi je prišlo v razpravi do vprašanja, ki je problem po vseh organizacijah v občini. Predsednik je namreč dejal:

»Vedno kadar zaslišim mrliški zvon, se ustrašim in pomislim; — morda je umrl naš član, v blagajni pa nimamo nobenega denarja, da bi mu kupili venec. Zato vas prosim tovarišice in tovariši, ne umirajte, živite in bodite zdravi, ker nimamo denarja, da bi člana naše organizacije pokopali.«

Zalostne toda resnične so bile te

besede predsednika. V razpravi o tem vprašanju je bilo v tej zvezi slišati več predlogov.

Vprašanje pogrebov naših umrlih članov je res problem. Pa ne samo članov ZB — NOV, pač pa tudi drugih občanov, ki niso člani naše organizacije, so pa ateisti. To vprašanje je prišlo do izraza na konferenci v Kočevju, kjer so ugotavljali, da se za pogrebe zanimata samo ZB — NOV in cerkev. To zadevo bi morala pravno urediti občinska skupščina.

Na konferenci v Kočevju so govorili tudi o akcijah in delu za narodno obrambo, izletih in srečanjih z borci po drugih krajih. Ob praznikih so obiskali bolne člane ter jih skromno obdarili. Povdarili so tudi, da je potrebno več sodelovanja z mladino in družbeno političnimi organizacijami v občini.

PETER ŠOBAR

Prizadevanje mladih planincev iz Ruš

Mladinski odsek Planinskega društva Ruše vključuje okoli 500 mladih članov, ki pridno hodijo v gore, sponazvajo lepote naše domovine, obiskujejo kraje, znane iz NOV in se tako seznanjajo z našo junaško preteklostjo. Prenajanje tradicij NOV so si mladi planinci zastavili kot eno izmed najvažnejših nalog.

Tudi letos so že začeli izvajati akcije. Prva je bila zimski turni smuk k Trem žebliem v spomin na padle borce 1. pohorskega bataljona. V počastitev 27. aprila pa so že 20. aprila obiskali spomenik padlim borcem na Boču, udeležilo se ga je 70 članov. Zaradi izrednega zanimanja za ta pohod ga bodo ponavljali vsako leto. Dne 27. aprila pa je skupina planincev obiskala Duh na Ostrem vrhu, kjer so orožniki ubili sekretarja CK KPJ Djuro Djakovića in sekretarja Rdeče pomoči Niko Hečimovića. Manjša skupina se je udeležila proslave v Velenju.

Za prvomajске praznike pa so odšli mladi planinci na Gorjanec, da bi se seznanili z njihovimi partizanskimi znamenitostmi. Obiskali so tudi pleterski samostan.

Največja akcija pa bo »pohorski memorial« za dan borca. Letos ga bodo organizirali že četrtrič, posvečen pa bo borcem 1. pohorskega bataljona. V okvir te akcije sodi obisk več partizanskih krajev, začne se pri spomeniku padlim borcem v Rušah, vodi mimo Treh žebliem, konča pa se v dolini Lobnice.

STANKO POGLAJEN

Za novo šolo v Cerknem

Pred nedavnim je bila v Cerknem redna letna skupščina krajev-

ne organizacije ZB.

Razen formalnih zadev skupščine so prisotni razpravljali v glavnem o gradnji nove osnovne šole v Cerknem. Pobudo za čim prejšnjo zgraditev šole so dali gojenici in predavatelji medvojne partijske šole na zadnjem srečanju v januarju t. l. v Cerknem.

Osnovna šola naj bi namreč bila tudi spomenik narodnoosvobodilnega boja na Cerknjanskem. Gradnja osnovne šole je po planu občinske skupščine v Idriji sicer predvidena, vendar šele tretja po vrstnem redu.

Šolsko poslopje v Cerknem je staro 80 let in je postalo že kmalu po osvoboditvi premajhno. Zato so za šolo obnovili predvojno karabinjersko karsno. Sedaj je pouk v teh dveh stavbah, ki pa nista več primerni za sodobno šolo.

V novi šoli naj bi bila stalna razstava NOB na Cerknjanskem in posebna soba, kjer naj bi bilo prikazano delo pisatelja domačina Franceta Bevka.

Ob taki zavzetosti se bodo verjetno naša finančna sredstva, da bo Cerkno čimprej dobilo novo šolo, ki jo je zaslužilo že med NOB.

JANEZ JERAM

Partizanski izlet v Bihac

Sekojia bivših partizanov iz Opčin (pri Trstu), je od 25. do 27. aprila pripravila izlet v Bihac, na Plitvička jezera in v Crikvenico.

Nekoliko čudno se kaže, da smo si izbrali prav te dni za izlet v Bihac, ko se v Velenju proslavlja 28. obletnica ustanovitve Osvobodilne fronte. Morda bi si nekateri od nas želeli prisostvovati proslavi v Velenju, posebno še, ko smo izvedeli, da bo v Velenju prišel tovariš Tito. Tega izleta pa je bilo nemogoče odpovedati, ker je bilo že predhodno rezervirano prenočišče in hrana ter avtobus za to progo.

Kljub temu, da se je naš izlet križal s proslavo v Velenju, smo zadovoljni, da smo obiskali Bihac — bosansko mesto, ki je zgodovinsko pomembno še posebno od leta 1942. dalje, ko se je tam vršilo prvo zasedanje AVNOJ in je bilo več časa središče NOB.

Dne 25. aprila v ranem jutru smo se zbrali na Opčinah. Avtobus nas je odpeljal čez blok Pesek na Reko, kjer smo imeli kratek postanek, da smo se nekoliko okrepčali. Nato smo nadaljevali pot mimo Delnic in Karlovca ter si med potjo ogledali spomenik padlim v NOB. V Bihacu smo prispeli v prvi popoldanski uri. Razporedili smo se po sobah hotela »Park«, kjer so nas pričakovali. Po kosilu smo si ogledali muzej NOB in razne spomenike, ki jih v Bihacu ne manjka. Nato ogled mesteca, (ki šteje približno 10 tisoč prebivalcev). Bihac ima lepe moderne zgradbe in poleg

teh še vedno stare bosanske »kuče«. Nekateri smo stopili tudi v »džamijo«, kjer smo se po muslimanskem običaju sezuli. Zvečer so nam prijazni natakarji postregli z večerjo, po kateri smo še malo pokramljali in se nato razšli.

Drugi dan smo si ogledali spomenik padlim v NOB, ki je v borovem gozdu, kjer so po travi, po abecednem redu, razporejene bele ploščice, na katerih so vklesana imena padlih. Res posrečeno mesto za tak spomenik, saj si padlega partizana v glavnem predstavljamo v gozdu.

Pot smo nadaljevali na Plitvička jezera.

Zaradi močnih vodnih tokov si nismo mogli ogledati jezer iz spodnje strani, kot je to običaj. Zato smo se z avtobusom popeljali na gornjo stran jezer, kjer krasen pogled na mogočne slapove, ki padajo v jezera, katerih voda se steka druga v drugo. Po strmi stezi smo se spustili peš k jezerom, kjer nas je pozdravila mavrica. Za nekatere je bila ta pot prenaporna in zato so bili prikrajšani za to nenavadno lepoto.

Kogar bo kdaj popeljala pot v ta čudoviti svet, naj obišče še 30 km oddaljeni Bihac, da si ogleda muzej NOB, kjer mu bo prijazna tolmačica obrazložila zgodovino, ki jo hrani ta muzej ter trpljenje tamkajšnjega ljudstva, ki je moralo poleg vojnih grozot pretrpeti nič manj kot 32 bombardiranj.

Po kosilu, v restavrantu hotela »Plitvice«, smo se odpeljali čez Velebit do Senja in naprej v Crikvenico. Na sedlu Vratnika se nam je razprostril krasen pogled na Jadransko morje. Spet kratek postanek in fotografski posnetek. Nato naprej do Senja in ob dalmatinski obali do Crikvenice, kjer smo imeli v hotelu »Teraphia« pripravljeno večerjo in prenočišče ter drugi dan zajtrk in kosilo.

Tretji dan našega izleta v Crikvenico smo si privoščili kratek izlet po morju. Najeli smo dva motorna čolnčka in se odpeljali na otok Krk. Iz kraja, ki se imenuje Šilo, kamor sta bila naša čolna namenjena, je gostilničar že od daleč videl prihajajoče goste in hitel s pripravljanim miz in stolov, saj smo bili prvi gostje v tej sezoni. Prijazni gostilničar nam je postregel z domačo kapljico in svežimi ribami. Veselo razpoloženi pri dobrem vinčku, smo zapeli nekaj naših pesmi in se poslovili z obljubo, da se bomo še kdaj vrnili.

V popoldanskih urah smo se poslovili od Crikvenice in preko Reke nadaljevali pot domov.

Izlet, katerega je organiziral in vodil tovariš Andrej Renar iz Banov — bivši komandant Kosovelove brigade, se je blizal koncu. Izlet je potekal v najlepšem redu in prijateljskem duhu, čeravno se med seboj nismo vsi poznali, ker jih je nekaj prišlo iz Trsta.

Dovoljujem si v imenu vseh izletnikov — bivših partizanov in aktivistov, zahvaliti se našemu prijaznemu vodiču Renarju.

EMA KERŠEVAN

Čakajo že leto dni

Na seji obeh zborov skupščine občine Ptuj so odborniki bili seznanjeni tudi z vprašanjem, ki ga je poslal občini odbornik iz Cirkulana, ki sprašuje občinsko skupšči-

no, zakaj nekaj starčkov, ki so bili udeleženci bojev za severno mejo v letih 1918/19, še do danes niso prejeli nobenega odgovora na svoje vloge, ki so jih poslali že pred letom dni, da bi prejeli skromno priznavalnino, ki bi jo še kako potrebovali in katera jim po zakonu tudi pripada.

Zavoljo tega se prostovoljci čutijo prikrajšane oziroma manj vredne, ker jim niti po več kot leto dni čakanju ne odgovorijo tisti, ki bi morali njihove vloge rešiti ali jih vsaj seznaniti z rezultati nadaljnjih ugotovitev.

Pričakovati je, da bo občina posredovala oziroma čimprej izstavila potrebne odločbe na osnovi katerih bodo borci za severno mejo dobili pravico do priznavalnine, ki jim pripada. Prizadeti namreč niso samo borci iz območja krajevne skupnosti Cirkulan ampak s celotnega ptujskega območja.

F. HOVNIK

Invalidi v počastitev 50-letnice

Invalidsko športno društvo »Borec« v Kranju je v počastitev 50-letnice ZK, SKOJ in sindikatov organiziralo široko tekmovanje raznih disciplin. Za začetek so se najprej pomerili plavalci iz Kamnika in Kranja v četrtek, 8. maja v kranjskem zimskem bazenu. Na vrsti je še balinanje z otvoritvijo novega balinšča v Domu borcev in invalidov v Kranju, zatem sedeča odbojka, kegljanje in zaključek šahistov v nedeljo 18. maja. V teh tekmovanjih sodelujejo invalidi raznih vrst in kategorij iz vseh krajev Gorenjske.

K. MAKUC

Počitniški dom upokojencev v Piranu

Društvo upokojencev v Piranu, v Zupančičevi ulici 21, je letos precej razgibano. Ze ob obletnici Prešernove smrti so lepo sodelovali pri proslavi, sedaj pa so obnovili svoj Počitniški dom, ga na novo opreмили in vpeljali toplo in mrzlo vodo v vse sobe.

Ze lani je preživelo svoj letni oddih veliko število članov in Društvo se nadeja, da se jih bo tudi letos mnogo prijavilo, da preživi nekaj prijetnih dni ob našem lepem morju; mnogi pridejo za razvedrilo, mnogi pa tudi iz zdravstvenih razlogov. Celodnevna oskrba (nočnina in prehrana) je za Piran, ki je izrecno turistični kraj, zelo poceni. V sezoni je samo ND 21.50, izven sezone pa ND 19.50. V Domu samem je v pritličju bife in kar dela Dom še privlačnejši, je spredaj v neposredni bližini morja prostoren, senčnat park, kar ima v Piranu malokateri Počitniški dom.

Na splošno se Društvo piranskih upokojencev zelo trudi, da bi pripravilo članom, ki želijo priti na morje najprijetnejši, in udobnejši letni oddih v svojem Počitniškem domu.

L. K.

Ob tabornem ognju

Ni jih več

Čeprav raztreseno živimo in vsaka hodi v svojo smer, vsaj včasih skupaj se dobimo, tako kot danes ta večer...

Milka, Nada, Grčarjeva — ne, te letos ne bo treba vabiti na naš sestanek. Ni je več. Deveta je po vrsti v mojem dnevniku spominov na težke dni, deveta po vrsti med pokojnimi. Odšla so, ne da bi se poslovile. Dozorel je njihov čas, odšla so pač.

In vendar! Družilo nas je marsikaj. Dasi z vseh večerov, različnih poklicev, nazorov in let nas je tedanj čas pahnil v isti razred in nas izenčil v nič. Takoj, brez predstavljajanja, predsodkov, simpatij in antipatij, trenutek obsodbe je bil hkrati tudi trenutek zblizanja. Trpljenje ravensbrüških in grünenberških taboriščnih režimov nas je postavilo v eno vrsto s skupno oznako: številka, nekaj bornih cap in muka od jutra do jutra.

Ničle. A kakor se lahko pohojena sadika vnovič dvigne in v rasti in bujnosti celo preseže sebi enake, tako se je nekaterim iz tega na smrt obsojenega razreda posrečilo ohraniti dostojanstvo človeka, še več, ga celo plemeniti. Druge je strlo ali jih pobralo. Prve so odpovedale že tam gori.

Ravensbrück.

Preden smo ALBINO MOHORIC sploh dodobra opazile, je ni bilo več. Lepega dne je njen prostor na apelu izpopolnila druga številka. Zaradi groze pred dovršeno zadrževanji volčjaki, ki so napadali in trgali nesrečnice, pahnjene v to zvrst mučenja in smrti, se ji je omračil um. Izginila je.

FRANCA ZUPANČIČ je junaško prestala ječo trpljenja od prvega do tistega dne v maju 1945, ko je v malchowskem taborišču, kamor so nas čez noč nagнали esesovci na begu pred osvobodilnimi silami, zadonela čarobna beseda s v o b o d a. V teh neskončno, brezmejno lepih trenutkih je večini komaj še živih okostnjakov odpovedala razsodnost. Ne ljudje, živali so planile na vse, kar naj bi jim potešilo brezupno takoto. V vrsti teh se je znašla tudi Francka. Prevelik in prenagel zalogaj je bil za njo kakor za množico drugih usoden.

V peklenskih mukah je našla mir v gomili zunaj razkrajajočega se taborišča v izkopanem in na grobo zasutem jarku, ki se je iz dneva v dan hitro daljšal in nas grozeče opominjal, dokler nas niso osvoboditelji pogrnili na vse strani, domov.

Kako je po svobodi nekeje v Mecklenburgu končala Dušana Skorić, ne vem. Vrsta, ki se je začela krčiti pred toliko leti tam gori, se vztrajno krči iz leta v leto: Ana Zorman, Tončka Zalar, Ivanka Petras, Pavla Sajovic, Milena Roglič in letos Rezi Grčar. Grčarjeva mami, babica z Rakeka.

Na kateri je vrsta sedaj?

Ko se v maju vsakega leta sestajamo in ugotavljamo, nam je žal za tistimi, ki jih ni več. Žal pa nam je tudi za tiste, ki so še in ki so potrebne zdravljenja ali denarne podpore. Organizacije Zveze borcev naj bi vsaki vsaj enkrat nudile brezplačno zdravljenje v toplicah, zdravlilišču ali na morju. Dokler so žive, dokler jim pomeni radost še radost.

Je to preveč, kar želimo?

Dosedanjih 24 let nam takega zdočenja ni dalo, a čez novih 24 let ga ne bomo več potrebovali, vsaj večina izmed nas ne.

MARIJA GRZINČIČ

Is zgodovine revolucije in ljudskega odpora

Kdo je porušil borovniški most?

Hinko Vilfan je v dveh člankih v TV-15 (»Kako je bil porušen Stampetov most«, 19. apr. 1966, in »Stampetov most je bil porušil štirikrat«, 19. marca 1969) opisal, kako se je po razsulu jugoslovanske armade v četrtek 10. aprila 1941 vračal s financarjem Lojzeto Kozjekom z zahodnega bojišča in kako sta gredoč pomagala neznanemu vojaku porušiti Stampetov most. Tisti neznan vojak, mlad, rdečelichen hrust v novi uniformi in čevlji, po govorici Dolenjec, ju je vabil, naj mu gresta pomagat minirat še borovniški viadukt, pa se jima je mudilo domov. Pol ure pozneje sta na poti proti Vrhniki slišala od Borovnice grom eksplozije. Nato se je oglasil Stefan Regancin in v članku »Neznani vojak« je bil moj bratranec (TV-15, 2. aprila 1969) povedal, da je bil minir borovniškega viadukta Karel Regancin iz Zagorja ob Savi. Tako piše: »Z nekim oficirjem sta se vrnila na Stampetov most, poglani so ga v zrak, nato je (Karel Regancin) sem odšel še na borovniški viadukt in ga prav tako zamiral. Kot poslednji umikajoči se vojak je opazoval svojo uspešno akcijo, o kateri pa ni rad govoril.«

Oglasil se je končno Stefan Vidic iz Kranja (»še enkrat o rušenju borovniškega viadukta«, TV-15, 30. apr. 1969) in opisal, kako je viadukt porušil inženirski oddelek pod poveljstvom kapetana Franceta Žužka. Dodal je rad majhen popravek in dopolnil dolgo in dramatično zgodbo.

Borovniški železniški viadukt je porušil komandir tretje pionirske čete dravske divizijske oblasti rezervni kapetan Pius Žužek iz Gor. Gradišča pri Šentjerneju. Danes živi kot upokojen diplomiran tehnik v Novem mestu.

Preden mi je o tam sam pripovedoval, smo v Šentjerneju že v aprilu (1941) slišali neko domačinko od Borovnice, ki je iskala svoje mobilizirane konje, kako je oficir s solzami v očeh pognal orjaški most v zrak, ko ni mogel ustreči vaščanom, naj jim ne poškoduje naselja. Kapetan Žužek je nato slekel vojaško suknjo in se vrnil na svoje službeno mesto

tehnika na takratni banski upravi.

V maju je neki italijanski častnik Žužka presenetil s čestitko, češ da bo, če se Jugoslavija kdaj vrne, za svoje dejanje gotovo odlikovan. Kapetan, ki je bil prepričan, da za njegovo skrivnost Italijani ne vedo, se je ustrašil. Nemudoma se je pripeljal na Dolenjsko, se pri Novem mestu prebil skozi gozdove čez novo nemško mejo in me v Šentjerneju obiskal. Bil sem že dolgo njegov svetovalec v težavah. Rekel sem mu, da se mu ni treba zaradi viadukta prav nič vzneminjati, ker je pač v uniformi Slovenske legije ovadil gestapu. Nemci so kapetana, ki se ni hotel odzvati domobranski mobilizaciji, aretirali in poslali v Dachau. Prvo vprašanje pri zaslišanju v zloglasnem taborišču je bilo, zakaj je porušil borovniški viadukt.

»Bil sem oficir jugoslovanske vojske in sem moral izpolniti povelje,« se je kapetan domislil moje razlage. Esesovec je podiviljal, prisolil Žužku klobuto in kričal, da je miniral viadukt kot vojni ujetnik in ne kot jugoslovanski oficir. K njegovemu imenu v spisku je pristavil neko znamenje in jetnika je transport odpeljal v uničevalno taborišče Mauthausen.

Piusa Žužka je že prvi dan rešilo smrti golo naključje. V kamnolomu sta mu morala dva jetnika naložiti na pleča veliko skalo. Žužek je bil atletsko krepak, vendar silnega bremena gotovo ne bi bil zmogel na dolgem stopnišču, ki je šlo 186 stopnic. Sredi poti bi bil omagal in bi ga bil rešil strel v tihnik, kakor so takrat Nemci prakticirali.

Neki stražar je ves prizor od daleč opazoval. Pod stopnicami je jetniku skalo skrivaj zamenjal z manjšim kamnom. Kdo ve zakaj? Esesovec, ki je bil Žužka zapisal smrti, se je pozneje močno začudil, ko ga je pri apelu v taborišču zagledal živega. Ko mu je kape-

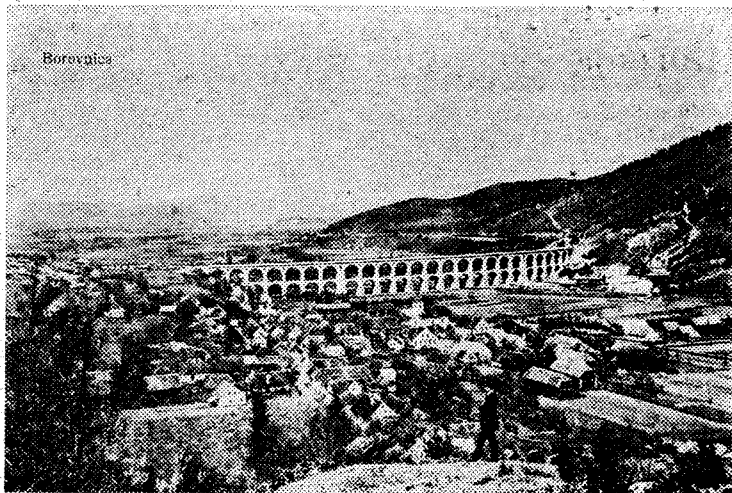
tan potrdil, da je kamen prinesel (seveda ne, katerega), je esesovec z nekim občudovanjem vzdiknil, da če je to zmogo, je vreden, da še nekaj časa živi.

Usoda je bila Piusu Žužku tudi pozneje vedno naklonjena, da se je srečno izmikal smrti, ki je v mnogoterih podobah prežala povsod po tovarni smrti. Videl je onemogle bolnike v opuščnem konjskem hlevu umirati pod injekcijami bencina in njihova telesa še trepetati v kupih grozljivo izsušenih trupel pred vrati od koder so jih vsako jutro odpeljali, nekatere še žive, v peči; videl je lepo raščenega človeka, ki si ga je izbral zdravnik, ker si je pozezel njegovo okostje; videl je jetnike, ki so odhajali v krematorij; čisto nagim so pustili samo še palice na katere so se opirali na svoji zadnji poti; videl je znanca, mladega Rusa, ki je na klopi čakal na smrt v ognju in je vse lilo z njega. Vso grozo, ki si je človeštvo v našem veku ni moglo več niti predstavljati, je Žužek preživel, ker so mu španski kuharji včasih skrivaj iztihnopili skromen grizljaj dodatka.

Klerikalni voditelj Ivo Kermavner, ki je pošiljal rojake v uničevalna taborišča, je ob koncu vojne pobegnil z Nemci. Naključje je hotelo, da ga je kapetan Žužek v Celovcu srečal. Izdajalec je osupel obstal, nato pa se pognal v divji beg. Kapetan ga je gnal skozi mestne ulice, da se je promet ustavljal. Izdajalski kujon je prišel iz vojne seveda sit, spočit, in urnejši od izčrpanega interniranca, ki je pustil v Mauthausnu od svojega dobrega stota več kot polovico telesne teže. Ovađuh je za nekim vogalom preganjalca izginil izpred oči, kakor da ga je vzela zemlja. Gotovo je v smrtnem strahu šinil v kako vežo in se kakor v napetem filmu rešil po terasah in strehah, ali počenil za kakšen dimnik.

Nečesa pa si v vsej teh zgodbi še danes ne znam razložiti: nemški očitek, da je bil kapetan Žužek, ko je miniral viadukt, že vojni ujetnik. To gotovo ni bil, ker ni bil nikoli zajet. Gotovo je bil tudi mednarodnopravno v četrtek, 10. aprila popoldne še vedno dolžan opravljati vojaška povelja, čeprav se je vojska (brez ukaza) že razhajala. Vojaških dolžnosti je bil svoboden jugoslovanski vojak razrešen šele teden dni po uničenju viadukta, ko je bilo podpisano premirje. Pa tudi če bi se hotel kdo sklicevati na znano prepoved rušenja, ki jo je izdal Marko Natlačen, ne smemo pozabiti, da je bil ban kot razbijalec države z jugoslovanskega pravnega stališča nedvomno pučist in izdajalec in zato od armade zakonito obsojen na smrt.

Za opravičilo svojih očitkov kapetanu Žužku se ne bi mogli Nemci sklicevati niti na banovo ločeno premirje; saj se je Natla-

Borovniški viadukt je bil nekoč imenična mojstrovina...

čenovo odposlanstvo v imenu bana in njegovega Narodnega sveta predalo Nemcem v hotelu Esplanadu v Zagrebu (po mojem mišljenju generalu v. Küblerju) in zaprosilo za ločeno premirje šele drugi dan, v petek, 11. aprila okoli poldne. Na drugi strani ne smemo pozabiti, da niso Nemci pučista Natlačen in njegove »narodne vlade« itak nikoli priznali. O njem niso hoteli niti v Berlinu nič slišati, ko je izdajalec letal po Celju za nemškimi generali, jih vabil v Ljubljano in jim ponujal tudi kranjske Slovence, češ da naj zasedbo prehitijo Italijane. Ni drugačne razlage, kakor da je mislil Nemec v Dachauu Žužku

reči, da v trenutku, ko je zrušil borovniški most, ni bilo več Jugoslavije, ker so ustaši že nekaj ur poprej oklicali svojo NDH in s tem uničili kraljevino. Toda Nemci tega prevrata nikakor ne morejo pravno priznati, dokler se bore s kraljevino Jugoslavijo, s katero kot enakopravnim mednarodnopravnim partnerjem podpisajo šele 17. aprila premirje, miru pa nikoli. Skratka, nemški očitek kapetanu Piusu Žužku nima nobenega pravnega opravičila. Izraža le divje sovraštvo do zvestega branilca domovine, ko so jo mnogi drugi častniki in politiki sramotno izdali.

IVO PIRKOVIČ

50 let skupnega življenja

Najstarejši otroci so začeli odhajati od doma.

Med narodnoosvobodilno borbo so bila vrata borne hišice vedno odprta. Tam so se zbirali prvi borci in vsa družina je sodelovala z njimi. V poletju 1942 so fašisti odgnali družino v internacijo, hišico pa do tal požgali. Veliko sta pretrpela sedanja slavljence na Rabu in v Gonarsu, težko jima je bilo po vrnitvi, ko se je morala družina stiskati v mrzlem gasilskem domu v Ravniku. Toda bila sta zavedna Slovenca in tako sta vzgajala tudi svoje otroke.

V zadnjih mesecih vojne je padel njun najstarejši sin Jože. To je bil velik udarec.

Po osvoboditvi sta spet zapustila svoje njivice in se naselila v Apaski kotlini, ker sta hotela svojim otrokom ustvariti nov dom. Od dvanajstih sinov in hčera jima jih je ostalo še osem, a vsi so si izbrali poklice in se zaposlili. Sama nista mogla premagati silnega domotožja, ki ju je vlečlo nazaj med notranjske griče in gozdove. V Ravniku sta si kupila in uredila hišico, kjer uživata zasluženi mir. Tja zelo radi prihajajo njuni otroci, vnuki in pravnuki. Na dan zlate poroke so se zbrali prav vsi in bilo jih je zares lepo število.

Zlatoporočnica sta kljub težki življenjski poti še čvrsta in vedra. Predsednik skupščine občine Cerknica jima je čestital in izročil darilo, nato pa so jima čestitali številni prijatelji in znanci. Med prvimi jima je zaželel še veliko srečnih let rojak, narodni heroj Daki. Tudi mi jima želimo zdravlja in sreče ter jima ob visokem jubileju iskreno čestitamo.

Nagrada „4. julija“ filmu „Vojak“

Pred kratkim je bil v Beogradu končan 16. festival jugoslovanskega dokumentarnega in kratkometražnega filma. Žirija uredništva »4. julija« je dodelila nagrado v višini tisoč novih dinarjev Predragu Goluboviću za scenarij in akademskemu slikarju Vojtehu Bratušju za umetniško fotografijo v filmu »Vojak«, najboljšemu filmu na temo narodnoosvobodilnega boja in revolucije, ki je bil prikazan na tem festivalu.

Film »Vojak« Predraga Golubovića je posvečen najstarejšemu narodnemu heroju Jugoslavije, šestindesetletnemu Djoku Pačeviću.

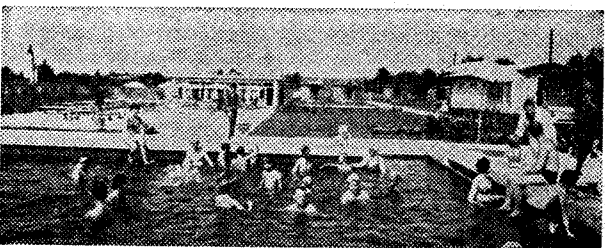
GOSTINSKO PODJETJE

»ZVEZDA«

MURSKA SOBOTA, TITOVA 10
GOSTIŠČE, LENDAVSKA 39

nudi cenjenim gostom topla in hladna jedila, ter priznane in najboljše pijače — tujske sobe.

Vsem, ki potrebujejo miru in zdravja priporočamo obisk Moravskih Toplic v bližini Murske Sobotе.

EN MESEC V MORAVCIH — LETO DNI ZDRAVJA!

INVALIDI — BORCI! Ko se odločite, kam letos na zdravljenje, pridite v Moravce. Spoznali boste, da ste se odločili prav.

»MIZAR« Volčja Draga

izdeluje stavbeno pohištvo — essinger rolete in platnene zavesе

VELEBLAGOVNICA

LJUBLJANA

nama

- priporoča potrošnikom hiter, sodoben in cenen nakup vseh potrebščin, za sebe, za družino, za dom in za gospodinjstvo;
- potrošnikom nudi blago na obročno odplačevanje;
- za tuje kupce je v hiši menjalnica.

Potrošniki lahko izbirajo blago v poslovalnicah:

TRGOVSKA HIŠA, Ljubljana, Tomšičeva 2

BLAGOVNICA S STANOVANJSKO OPREMO, Ljubljana, Wolfova 1

KONFEKCIJA ELITA, Ljubljana, Čopova 7

BLAGOVNICA NAMA, Škofja Loka, Kidričeva ulica 1 a

Pisma uredništvu

Pozabljena Gorenja Trebuša

Mnogokrat obujam spomine na partizanska leta in razmišljam o časih, ko je v naših krajih divjala neizprosna borba s ciljem, da bi se rešili tujega jarma in se pridružili matični državi Jugoslaviji. Tudi Gorenja Trebuša, ta zapuščena hribovska vasica, je z vso vneto podpirala narodnoosvobodilni boj. Njen krvni davek ni bil majhen, saj je od 565 prebivalcev padel v boju za svobodo ali umrl v koncentracijskem taborišču vsak deseti prebivalec naše vasi! Prepričan sem, da ne pretiravam, če zapišem, da je bila Gorenja Trebuša eno izmed važnih zatočišč partizanskih enot na Primorskem. V naši vasi je bil 22. decembra 1943 ustanovljen 9. korpus, v bližini je nemoteno delovala partizanska bolnišnica Franja, ustanovljene so bile partizanske delavnice raznih strok ter partijska in intendantka šola za slušatelje iz vse Slovenije.

Po štiriletnem krvavem boju so meseca maja 1945 prenehali streliti po dolini Trebuše, partizanske enote so odhajale in tod gori smo ostali osamljeni Trebušani. Kakor smo z neomejeno vero pričakovali svobodo, tako smo v povojnih letih živeli v upanju, da se bodo spomnili tudi na Gorenjo Trebušo, to partizansko republiko. Nismo bili pretirano zahtevni in prosili smo le toliko, kolikor je dopuščala zmogljivost. Pa smo v glavnem naleteli le na gluha ušesa...

Od 115 hiš je danes razsvetljenih 19 hiš, ostalih 84 pa si še vedno pomaga s petrolejsko razsvetljavo. Prav tako bi bilo treba dokončati nekatere ceste, ki so ostale na pol dograjene. Posebno važno bi bilo posvetiti več pozornosti peš poti ob potoku Trebušici, ki vodi v Dolenjsko Trebušo. Ta steza, ki je v zimskem času prehodna le za spretno planince, je namreč glavna prometna žila za naš kraj! Ali ni avtomobilske ceste v Gorenjo Trebušo, boste vprašali. Cesto imamo, ampak s prihodom prvega snega je zaprta, in če je zima dolga, je tja do meseca marca nedostopna za vsako vozilo. Kljub neštetim prošnjam nihče ne zgane niti z mezincom! »Saj se ne spleča pljuhati cesto za to peščico ljudi?« se glasi prenekateri odgovor na naše prošnje.

In če se zgodi nesreča ali zbolí kdo izmed vaščanov, nam ne preostane drugega, kakor najeti štiri krepke nosače in se podati z bolnikom ali ponesrečenecem na to devet kilometrov dolgo zasneženo pot do Dolenje Trebuše...

FRANC PODGORNİK

Kranjci po svoje...

Morda je res, da smo Kranjci po svoje trmasti, kot pravijo. Res pa je, da smo svojeglavi, da marsikaj drugače gledamo in ocenjujemo. Tokrat naj zadostujeta dve misli svojeglavega Kranjca.

Proslava v Velenju je bila zares veličastna in dobro organizirana. Tako ocenjujejo vsi udeleženci. Vsa čast prirediteljem! Prav ob tej proslavi pa je nekaterim legla v prsi tudi črna kapljica more. Gre za značko. Lepo je izdelana. Toda ko so posamezniki skušali na njej razbrati in spoznati vse podrobnosti, so tam tudi prebrali naslov — firmo izdelovalca — BERTONI MILANO. Mnoge je to zabolelo. Tudi v taboru v Velenju so borci z razočaranjem to omenjali.

Znano je, da imenovana trdka izdeluje mnoge značke za naše športnike itd. Gre pač za načelo o mednarodni delitvi dela — vsakdo naroči in kupi tam, kjer je ceneje, kvalitetnejše. Vendar pravijo borci, tu ne gre za stroj ali za nogavice niti za športno značko, ampak za spomin, za svetinjo iz naših najslavnejših krvavih časov. Če smo bili sposobni bojevati se, kravatiti in padati, bi morali biti danes tudi sami sposobni vsaj izdelati si značko.

In še o čestitkah. Roko na srce — za nekatere praznike je cela poplava čestitk na izbiro. Za novo uveljavljene praznike — dan republike, dan borca, prvi maj in podobno, takih čestitk ni. Iskal sem jih pred prvomajskimi prazniki po papirnicah, knjigarnah in kioskih. Zaman! Bilo je sicer na razpolago raznih vrst grafičnih izdelkov, ki bi se po tematici lahko prilagodile dogodku. Vendar nikjer ni najti kakšne ustrezne čestitke.

Da se razumemo, nič nimam proti praznikom, ki imajo tisočletne tradicije. Toda ko govorimo o izbojevanju revolucij, od katere je že tudi četrt stoletja, bi pa že bil tudi čas, da bi se našel založnik, ki bi omogočil tistim, ki to žele, tudi enakovreden zunanji izraz ob naših, sodobnih praznikih.

K. MAKUC

Ali je beseda „tovariš“ res žaljivka?

V precej napolnjenem avtobusu je nekdo po nerodnosti stopil na nogo sopotniku in se mu takoj opravičil z besedami: »Oprostite, tovariš, saj nisem nalašč.« Ta ga je pa neprijazno nahrulil, morda niti ne zato, ker mu je stopil na nogo, pač pa zato, ker ga je nazval s tovarišem. Kar preveč osorno mu je dejal: »Kaj mislite, da se gremo še vedno tovariše kot prva povojna leta? Časi so se spremenili in ne dovolim, da me nekdo, ki ga niti ne poznam, naziva s tovarišem.«

Beseda je dala besedo in užaljeni človek, ki noče biti tovariš, se ni nič kaj lepo izražal o tem, kar je nam vsem sveto. Tovariš, ki je bil stopil na nogo sopotniku, je bil očitno presenečen, saj kaj takega ni pričakoval. V času okupacije je bil borec proti nacizmu in je tudi vsa povojna leta prizadevno sodeloval pri obnovi domovine, zato ni mogel razumeti, da z besedico tovariš lahko koga užali. Človek, ki ne mara biti tovariš, je morda eden tistih redkih naših ljudi, ki so lepo stali ob strani, ko se je večina našega ljudstva borila proti okupatorju!

S. S.

Pravna posvetovalnica

Štetje let s povečanjem za invalide

Tov. S. T. iz Kr. prosi za pojasnilo, kakšne ugodnosti imajo zaposleni vojaški vojni invalidi glede štetja let s povečanjem in kako se jim to povečanje šteje. Zanima ga, ali velja to za vse invalide ali samo za težje, in kako je s skrajšanjem starostne dobe za te zaposlene invalide?

Znano je, da se po določbah našega temeljnega zakona o pokojninskem zavarovanju zavarovalna doba šteje s povečanjem predvsem tistim delavcem, ki delajo na posebno težkih ali zdravju škodljivih delovnih mestih. Vendar pa se zavarovalna doba s povečanjem šteje od maja 1968 dalje tudi zavarovancem, ki so bili kot težji invalidi ali kot slepi najmanj pet let v delovnem razmerju in so dejansko delali poln delovni čas. Tem invalidom se vsakih 12 mesecev dejanske zaposlitve šteje za 15 mesecev zavarovanja. Seveda ta ugodnost ne velja za vse invalide temveč samo za težke invalide. Za take veljajo vojaški vojni invalidi in mirovni vojaški invalidi od I. do IV. skupine, pa tudi delovni invalidi s telesno okvaro I. do IV. stopnje po predpisih o invalidskem zavarovanju.

Invalidom in slepim, katerim se delovno razmerje šteje v zavarovalno dobo s povečanjem, se sta-

rostne meje, ki so predpisane za pravico do starostne pokojnine, zmanjšajo po eno leto za vsakih 5 let dejanskega delovnega razmerja s polnim delovnim časom oz. z delovnim časom, ki je po predpisih o delovnih razmerjih izenačen s polnim delovnim časom. Starostna doba se zmanjša tistim zavarovancem, ki so delali na delovnih mestih, na katerih se zavarovalna doba šteje s povečanjem, oziroma opravljali delo v okoliščinah, v katerih se zavarovalna doba šteje s povečanjem, najmanj toliko let, kolikor jih je predpisanih kot pogoj za povečano vstevanje (najmanj 5 let). Če ni v zakonu za posamezne primere drugače določeno, se šteje v zavarovalno dobo s povečanjem ves čas, ki so ga težji invalidi ali slepi kot zavarovanci prebili v delovnem razmerju.

Tov. V. Z. bi rad vedel, kaj je to družinski dodatek, ki ga doslej nismo poznali, in komu ta pripada?

Z družinskim dodatkom je urejen materialni položaj družinskih članov, predvsem vdov umrlih voj. invalidov I. in II. skupine, ki so do smrti dobivali dodatek za postrežbo in tujo pomoč. Pravica do družinskega dodatka se ugotavlja po dohodkih v družini. Ker je družinski dodatek enak razliki med

deležem dohodka in zneskom dodatka za tujo pomoč in postrežbo, ne veljajo cenzusi za dohodke, ki so določeni za invalidski dodatek. Prav tako za družinski dodatek ni ovira delovno razmerje. Upravni organ mora oceniti, ali je za invalidskega upravičenca ugodnejši invalidski dodatek ali pa družinski dodatek, in ugodnejšega priznati. Obeh dodatkov pa upravičenec ne more prejemati. Če invalidski upravičenec izpolnjuje pogoje za družinski dodatek, ta dodatek ne more biti manjši od 20,00 din mesečno. Tuji državljani nimajo pravice do družinskega dodatka. Družinski dodatek teče od 1.2.1969 če je bila zahteva vložena do 1.4. letos.

Poizvedba

Tovariša Dušana, ki je bil komandir konjeniške čete pri zaščitni brigadi glavnega štaba v Gornji Paki, v času od aprila 1944 do osvoboditve in ki stanuje menda na Ježici v Ljubljani, nujno prosim, da mi javi svoj naslov.

Jernej Brelih-Andrej

Maribor,

Cesta XIV. divizije št. 11

Pripoveduje: O. Križanovski-Igor

Piše: Mile Pavlin

Pogovor s črnogledim humoristom

Končno smo šli spat. Na sedem prostih ležišč v vrhnjem nadstropju »Skoja« je prodrila »humoristična skupina«: jaz, Prajer, Uto, Aljaž, oba Gorenjca ter neki dolenjski terenec.

Zjutraj so nam povedali, kakšen režim vlada v šoli. Nato so nas pogostili z neko mlačno vodo, ki so ji rekli kava. Dali so nam tudi polkilogramski hlebec kruha. Tako sem brž ugotovil, da pripovedovanje mojih predhodnikov o strahu v šoli ni bilo pretirano.

Po zajtrku smo odšli v učilnico. Jaz, Uto in Prajer smo zasedli zadnjo klopo na levi strani, ker nam je najbolj ugaljalo, če nismo imeli nikogar za hrbtom. Takoj smo si prižgali cigarete in nas je morala predavateljica Luša opozoriti, da ne smemo kaditi drugače kot med odmori. Sedeti nepremično in samo poslušati — kaj takega ni bilo za nas, in počasi smo se začeli tudi pogovarjati. Spet opomin. Nato je Prajer razdrl eno izmed svojih.

Začela se nas je lotevati dijaška norčavost, ki se poloti tudi odraslih, če sedijo spet v šolske klopi. Umislili smo si tudi »špricanje«, ki je dobilo takole obliko: prosili smo za dovoljenje, da bi šli na stranišče in izginili v barako spat. Zanimalo nas je tudi, kaj kuhajo za kosilo, in Prajer je redno odhajal na poizvedovanje ter nam je nato poročal, kakšna »rihta« nas čaka.

»Vladna palača« je kmalu spoznala, da je opeharjena za marsikaj. Predvsem so dekleta skrbela, da nismo bili strgani, krpala so nam in urejala obleko. Pozno v noč se je slišal iz naše barake smeh, vmes je brenkal Aljaž na kitaro. V »Vladni palači« so se kujali in smrčali, pri nas pripovedovali šale. Mi smo bili kot iz škatlice, oni pa podobni »raztrganecem«.

Začeli so zganjati nevoščljivost. Dežurni nas je hodil mirit in zjutraj smo jih pogosto slišali. Opravičevali smo se, češ da premlavamo, kar smo slišali čez dan pri pouku, pa ni dosti zaleglo. Seveda, glavno je bilo spoznavanje »vkepebeja«. Vse v njem je bila popolna resnica. Za Stalina smo vedeli že prej, saj smo o njem brali in poslušali na političnih urah. Da pa je tako moder, kot smo slišali na tečaju, nismo niti slutili. Predvsem pa smo to ugotovili, ko smo zagledali debele knjige, polne njegovih teorij in dogem. Te so nam neutrudno vtepali v glavo, nasrkali smo se jih vsaj za tri prihodnja pokolenja.

V naših glavah je vrvelo od različnih tujk in imen: manjševiki, boljševiki, kolhozi, sovhozi, Trocki, Buharin, AVNOJ, SNOS, agrarna reforma, empiriokriticizem... Kaj bi še našteval, da se še meni zdaj vse skupaj ne zmeša v glavi. Toda s predavanji so hiteli, kot da bi bili na olimpijadi ali na položajih, kjer drdajo mitraljezi. Zgodilo se je, da je neki tečajnik, o katerem smo kmalu ugotovili, da ne ve ničesar in da je tudi drugače trde glave, na vprašanje, kdo je oportunist, bleknil:

»Lenina«.

Tovarišica Luša je prebledela, nato pa je blago vprašala:

»Se nisi zmotil? Morda si mislil prav, le ime si pogrešil?«

Toda tečajnik je vztrajal in skušal to dokazati. Rekel je, da je Lenin zato oportunist, ker ni odšel k partizanom.

Šele naš krohot ga je prepričal, kako močno ga je polomil. Toda takih primerov je bilo vsak dan več. Reče je nekje slišal, da je tisti, ki noče k partizanom, oportunist. Nekje je slišal ime Lenin, ni pa slišal, da bi bil partizan, in tako ga je krstil za oportunisto.

Ko sem sam pregledal takole kakih 6 do 10 knjig, sem spoznal, da vse spoznavamo samo površno, da nam manjka splošne izobrazbe in da tudi časa nimamo. Zato se mi je vse uprilo. Začel sem si zapisovati tujke in nato v prispodobah ugotavljati, kaj bi vsaka pomenila v vsakdanjih partizanskih stvarnostih. Naša trojka v zadnji klopi se je začela krohotati. Zato sem jih spravil tudi na papir.

Tik za hrbti naše trojke je bila zadnja stena barake. Na drugi, zunanji strani pa je bil »stenčas«. Strgal sem z njega vse prejšnje gradivo in začel objavljati »slovarček tujk« z razlago v partizanskem humorističnem smislu. Do konca tečaja sem prišel do črke »A«. Vsa šola je hodila brat in se smejat, mi pa smo za tenko steno poslušali mnenja.

Počasi sem obesil učenje na klin in se začel ukvarjati spet s »kulturnim programom«, ki naj bi bil vsako soboto zvečer. Da bi obdržal še malo stika s poukom, sem si v knjižnici sposodil debelo Stalinovo knjigo »Kolonialno vprašanje«. Iz nje sem prebiral predvsem sestavke o življenju v teh daljnjih tujih deželah, kjer rasto palme, se sprehajajo zapeljive zamorke in tulijo levi. Videl sem se že, kako organiziram črnce v kolhoze in sovhoze. Nekoč me je pri branju zalotila Luša in se začela na glas čuditi, kako to, da »žvečim« prav to knjigo, pa še tako podrobno. Saj smo iz vsake navadno pobrali le nekaj odlomkov ali citatov, pa je bilo zadosti.

Razložil sem ji, da so na srečo po svetu še kolonije in da jih bom, oborožen s Stalinovimi nauki, osvobodil do zadnje. O tem, da me bolj zanimajo le romantične zgodbe o divjih živalih in pa džunglah, pa sem previdno molčal.

Mimogrede nam tudi ni bilo preveč všeč ime naše barake. Živeli smo sila skromno, pa kljub temu ni manjkalo židane volje. Zato smo sklenili barako prekrstiti v »barako veselih proletarcev«. Preimenovanje je potrdil tudi svet naše barake, ki je nastal v tem času sam od sebe, izpopolnjen s samimi funkcionarji.

Nevoščljivci iz »Vladne palače« so se začutili prizadete in so tudi svojo barako preimenovali v »Barako zmage«. To pa zato, ker so nam hoteli dokazati, kako so kljub vsemu oni boljši v šoli in bolj disciplinirani in da so zmagali.

Takoj nato so dobili zaradi svojega napuha novo ime. Imenovali smo jih »Baraka Potemkinove vasi«. Uprava tečaja se je smejala, dokler ni posegla vmes Francka in začela kritizirati našo neresnost. Toda imena so kljub temu ostala do konca tečaja. Morda bi ostala še dlje, toda naslednji tečaj je bil že v dolini, v Srednji vasi pri Semiču.

Nočne seje sveta »Barake veselih proletarcev« so bile včasih precej bučne. Dežurni so sumili, da imamo kaj z dekleti, in začeli oprezati okoli barake, da bi nas zalotili pri dejanju. Ko so ugotovili, da ni nič — saj jim česa takega nismo privoščili — so nas samo mirili in nas opozarjali, da mora biti tišina. Neke noči smo dežurnega zvabili v barako in ga krstili za »šolski primer paničarja«. Užaljen je odšel in nato smo imeli mir.

Po pouku smo imeli debatne krožke, ki jih je vodil vsak dan drug. Imeli smo tovariša, ki nikakor ni mogel spregovoriti besede »empiriokriticizem«. Ko sem bil jaz vodja krožka, sem izbral prav njega za žrtev in mu v skladu s pravico izbiranja snovi zahteval vprašanje o empiriokriticizmu. Že ob vprašanju se je začel smeh, Luša je vprašala, kaj to pomeni, saj vendar ni nič smešnega. Ko pa si je revež začel lomiti jezik, ga je začela učiti izgovorjave. Njeni napori so bili brezuspešni, čeprav je vedel, kaj je to. Po skoraj enournem smehu je obupala, tisti večer smo se samo smejala z Lušo vred. »Baraka zmage« pa je doživela poraz.

(nadaljevanje)

Vojaška veda in tehnika

Raketni metalec LAW

Ameriške pehotne enote so med drugim oborožene tudi z raketnim protitankovskim metalcem LAW M-72. Beseda LAW je okrajšava za »lahko protitankovsko orožje«. Gre pa za mino s kumulativno eksplozivno polnitvijo, ki jo poganja raketni motorček. Skatla za prenašanje mine ima obliko minometne cevi. Pred izstrelitvijo je treba odstraniti na obeh koncih cevi pokrova.

Zunanja obloga cevi, ki ima premer 77 mm, je iz plastične snovi, notranja pa je aluminijasta, njen premer pa znaša 66 mm, medtem ko je raketni motorček debel le 44 mm. Mina ne tehta več kot kilogram. Ves metalec je dolg le 99 cm, težak pa 2,7 kg. Vizir omogoča merjenje do razdalje 275 metrov, mina pa leti do 400 m daleč, medtem ko lahko prebije do 270 mm debel oklep.

Videofon

Videofon se od navadnega telefona razlikuje po tem, da je mogoče z njim prenašati do sogovornika ne le glas, temveč tudi sliko.

Prvi videofon so skušali napraviti že pred dobrimi tridesetimi leti, toda na laboratorijske poskuse je bilo treba čakati vse do leta 1950. Šele takrat se je namreč strokovnjakom posrečilo napraviti videofon. Pri tem so uporabljali miniaturne televizijske kamere in transistorske sprejemnike slik. Devet let kasneje je prišlo na vrsto še videofonska centrala, ki ima enako nalogo kot avtomatska telefonska centrala za klasične telefone.

Hkrati s centralo so začeli izpopolnjevati tudi videofonske aparate. Pri prvih videofonih kamera še ni bila združena z videofonskim aparatom, medtem ko je pri sedanjih aparatih vanjo vgrajena tudi kamera, ki daje dovolj veliko in jasno sliko.

Lani so izdelali novo videofonsko centralo, ki je precej boljša od prve. Pričakujejo, da bodo začeli naslednje leto videofon že redno uporabljati.

Francosko-britanski »jaguar«

Francoski in britanski konstruktorji že dlje časa delajo na novem jurišno-izvidniškem letalu »Jaguar«. Medtem ko bo trenajzno letalo tega tipa dvosedelnik, bo bojno letalo imelo prostora le za enega moža. Prvi prototip so preizkušali že lani, pred kratkim pa je vzletel tudi drugi prototip tega letala. V prvi seriji nameravajo za vsako izmed teh dveh dežel izdelati po 200 letal tipa »Jaguar«.

Letala »Jaguar« so namenjena za pomoč kopenskimi enotam, taktično izvidniško dejavnost in napade po odkritih ciljih. Letalo bo na višini 10.000 metrov doseglo hitrost do 1.900 km na uro. Če pa bodo letala opremlili z močnejšimi motorji, bi utegnili biti njihova hitrost za nekaj stotin kilometrov na uro večja. »Jaguar« je oborožen s dvema topoma 20 mm, s seboj pa lahko ponese tudi 4.500 kg raznega drugega orožja.

Tisoč milijard dolarjev za oborožitev

Po podatkih, ki jih je dal ameriški fizik Ralph Leap, naj bi Združene države Amerike od druge svetovne vojne dalje potrošile za oborožitev približno tisoč milijard dolarjev. Samo v zadnjem desetletju so v te namene porabile kakih 550 milijard.

Tekmovanje v oboroževanju nenehno spodbuja tudi vojna, v katero so se ZDA vpletle v Vietnamu. Iz ameriških uradnih podatkov je videti, da so se od začetka te vojne dalje vojaški stroški ZDA dvignili od 50 na 80 milijard dolarjev letno.

Nenehnemu naraščanju vojaških stroškov še ni videti konca, zakaj precej novih milijard bo zahteval tudi protiraketni sistem, ki ga nameravajo Američani vzpostaviti za zaščito svojih medcelinskih raket.

Obrambna vzgoja in ljudska zaščita

Ob dnevu jugoslovanskega letalstva

Ko praznujemo sedemindvajseto obletnico zgodovinskega poleta Kliza in Čajevca, ki sta prvič ponela na jugoslovansko nebo rdeče zvezde, se spominjamo tudi naših slovenskih pionirjev letalstva.

Naš mali narod, stisnjen med dva velika in pohlepna soseda, strelja tlačen in zatiran, ni mogel v korak z drugimi evropskimi narodi ne po razvoju industrije in ne po številu in kakovosti tehnične inteligence.

V začetku našega stoletja, ko smo se komaj dobro začeli zavedati samih sebe, se je dvignilo pod nebo prvo letalo. V Ameriki, ki je takrat doživljala svoj največji vzpon.

Tisoči in tisoči malih ljudi, skromnih vaških mehanikov in kovačev, mizarjev in drugih, so sodelovali v velikem gibanju, ki je stremelo po uresničitvi človeške želje letati kot ptica.

Tudi pri nas smo jih imeli, toda njihova imena so utonila v pozabo. Edino Rusjanovo ime je ostalo zapisano — bolj zaradi njegovega znanja, izumiteljstva, požrtvovanja in vztrajnosti.

Toda slovenska imena že najdemo med imeni pilotov avstroogrske vojske. Stari Binder, ki je pred leti umrl v Ljubljani, je že leta 1911 pri Dunajskem Novem mestu doživel nesrečo, zaradi katere ni več smel letati. Mnogi slovenski piloti so se udeležili I. svetovne vojne, po razpadu dvojne monarhije pa so vstopili v jugoslovansko letalstvo. V bojih za severno mejo

je sodelovala slovenska eskadrilja, ki so jo sestavljali veterani iz I. svetovne vojne. Nedavno umrl Andrej Kumar je končal pilotsko šolo v Franciji, toda vojne se kot pilot ni več udeležil. Tudi nekaj drugih Slovencev se je bojevalo pri zaveznikih, eden izmed njih je bil Kraigher, ki je po I. svetovni vojni odšel v Ameriko, med II. svetovno vojno pa je bil že polkovnik.

Med obema vojnama najdemo številne slovenske letalce v enotah letalstva bivše jugoslovanske vojske. Bilo jih je razmeroma veliko, več kot v pehoti in drugih zvrsteh vojske. Čeprav Slovenec, je Križar postal pilot elitne italijanske eskadrilje, ko pa je pobegnil, je po zapletenih poteh usode našel pot v Španijo in tam postal eden največjih borcev v zraku. V Španiji najdemo tudi Jazbinska iz Šiške in nekaj drugih.

Aprila 1941 se je Savo Poljanec bojeval za Beograd in nazadnje prišel za boječe žice ujetniškega taborišča. Ko mu je od tam uspelo pobegniti, se je zatekel na Slovaško, kjer je dočkal vstajo proti Nemcem. S slovaškim letalom je opravil prvi bojni polet proti nacistom in po tem poletu so v ČSSR do leta 1948 slavili svoj dan letalstva. Nedavno umrl Miklavc je aprila 1941 bombardiral okolič Dunaja, Kerč iz Šiške se je ubil v Konstanci med begom v Sovjetsko zvezo. Kar se je letalcev rešilo ujetništva, so se večina zatekli v Ljubljano in tam

drug za drugim povečini našli pravo pot. Potem ko so šli skozi italijanska ujetniška taborišča, jih najdemo v vrstah naše vojske in nazadnje v našem novem letalstvu. Cela vrsta se jih je proslavila z junaštvom tako kot Franjo Jež, Rankl in drugi. Medtem pa se je na stotine slovenskih fantov, Primorcev in Istranov, ki so jih mobilizirali v italijansko vojsko, pridružilo naši osvobodilni vojski. Delavci v ladjedelnicah in strojnih tovarnah so bili v italijanski vojski mehaniki, s srcem pa so delali šele pri nas. Ti ljudje so prispevali levji delež k uspehom naših letalcev, saj brez mehanikov letalo ne more dolgo letati.

Obenem se je začelo tudi šolanje novih letalcev. Pri našem glavnemu štabu je deloval oddelek za letalstvo, ki je razen upravljanja z letališči na osvobojenem ozemlju tudi skrbel za izbiranje primernih ljudi za letalske šole. Več sto mladih fantov je takrat iz naših bojnih enot odšlo na dolgo pot, da bi se pri zaveznikih naučili letati. Bili so predmet številnih političnih spletk, tako da se jim ni uresničila želja, da bi sodelovali v osvobodilni vojni. Potem ko so propadli načrti, da bi jih šolali v južni Afriki, so morali na dolgo pot prek Egipta, Sirije, Iraka in Irana, da bi konec 1944 prišli v Sovjetsko zvezo. Tudi tam se je njihovo šolanje zavleklo, tako da so se vrnili v domovino šele proti koncu 1946 ali celo 1947.

Sledile so jim nove skupine, iz-

med katerih so nekatere tam dočakale leto 1948. Le redki so naselili lažem in podvomili v našo pot v socializem.

Tudi v šolah, ki so delovale pri nas, najdemo precej naših fantov. Med njimi so bili nekdanji partizani, pa tudi mladi, ki so prišli v vojsko šele po vojni. Veselilo jih je letalstvo in domači aeroklubi jim niso bili dovolj.

V prvih povojnih letih smo lahko pričeli pojavu, ko je bila v nekaterih letalskih enotah večina ali vsaj mnogo Slovencev, veliko več kot 10 odstotkov, kolikor nas je bilo takrat v odnosu na druge jugoslovanske narode. Šele kasneje se je to razmerje nekako izravnavalo.

Nedvomno je bilo zlasti v pionirskih časih letalstva in tudi kasneje vzrok velikemu zanimanju naših ljudi za letalstvo nekakšno romantično navdušenje, nekakšno hotenje tlačenega naroda uveljaviti se z junaštvom. Ko ni bilo več zatiranja, je tudi to hotenje počasi ugasnilo.

Zgodovinsko bodočnosti bo moralo raziskati in opisati tudi prispevek Slovencev splošnemu človeškemu napredku na področju letalstva. Ta pa je sorazmerno večji, kot bi pričakovali glede na našo maloštevilnost. Kot tak se vključuje v prispevke drugih jugoslovanskih narodov, s katerimi nas je Slovence za vedno povezala skupna usoda.

MP

Podmornice danes in jutri

(Nadaljevanje in konec)

GORIVNE CELICE KOT NOVO POGONSKO SREDSTVO — NOVE NAPRAVE ZA ODKRIVANJE PODMORNIC — OD »POLARISA« DO »POSEIDONA« — TORPEDO-RAKETA — KAKRŠNA BO PODMORNICA LETA 1985?

Hydroakustične postaje lahko odkrijejo vse tipe sedanjih podmornic in zato se pomorski strokovnjaki zelo prizadevajo, da bi bile njihove podmornice čimmanj glasne. To skušajo doseči med drugim s stroji, ki delujejo zelo tiho, in z izoliranjem trupa proti zvokom. Ko so podmornični trup prevlekli s perforiranimi piramidalnimi ploščami iz najboljših PVC snovi, okrepljenimi s plastjo steklene vate, ki je negorljiva, so lahko ugotovili, da so s takšno prevleko zmanjšali šumnost podmornice za 60%.

Podmornice so opremljene z napravami, ki svojim poveljnikom dajejo podatke o tem, kako glasne so. Na podlagi tega poveljnik odloča, kako globoko naj se podmornice spuste in s kakšno hitrostjo naj plovejo, da bi jih bilo na površju čimmanj slišati.

V ZDA, ZSSR in še nekaterih drugih deželah razvijajo gorivne celice (termoelemente), ki naj bi kot energetski izvor nadomestile motorje z notranjim zgorevanjem. Pri podmornicah z dizelskimi motorji bi te celice uporabljali namesto akumulatorjev in dizelskih motorjev. Podmornice z gorivnimi celicami bi imele vrsto prednosti, med katerimi tudi to, da bi povzročale manj šuma. Razen tega pa je izkoristek goriva v takšnih celicah trikrat večji kot v motorju z notranjim zgorevanjem. Sedanje gorivne celice uporabljajo za gorivo še kemikalije, je pa zelo verjetno, da bodo lahko že kmalu kemikalije nadomestili s klasičnimi gorivi in celo z odpadno vodo, ki vsebuje organske snovi. Gorivne celice zlasti ustrezajo vesoljskim ladjam, saj med njihovim obratovanjem nastaja kot stranski produkt voda, ki je pri dolgotrajnih vesoljskih poletih nujno potrebna.

Sedanje gorivne celice, ki imajo 0,8 V in 10 A, vzdržijo 10.000 ur in jih lahko kot akumulatorje medsebojno povezujejo v serije. Strokovnjaki menijo, da bodo že do leta 1975 imeli baterije gorivnih celic z močjo 100 KW in da bodo kmalu na voljo tudi za široko potrošnjo.

Podmornicam na jedrski pogon, ki lahko tedne in tedne vzdržijo pod vodo, se radarjev ni treba bati, pač pa se morajo radarjev varovati navadne dizelske-akumulatorske podmornice. Pred radarji pa se običajno kamuflirajo tako, da tiste dele, ki mole iz vode (periskop, šnorkel itd.), oblože s plastmi dielektričnega materiala na bazi fenol-polistrol z dodatkom grafita.

Hkrati z zaščitnimi pa razvijajo tudi naprave za odkrivanje nasprotnikovih podmornic. Med napravami, ki jih že preskušajo, so tudi takšne, s katerimi je moč odkriti do 200 km oddaljene podmornice. V najnovejšem času skušajo za odkrivanje nasprotnikovih podmornic in za vzdrževanje podvodne zveze uporabljati tudi laser — kvantni svetlobni generator, ki oddaja ozek, vendar silno močan svetlobni curek. Doseg sedanjih laserjev pod vodo je sicer majhen (le nekaj kilometrov), toda cilj je mogoče videti tudi na zaslonu.

Vojna mornarica ZDA menda preskušati nov elektronski sistem za odkrivanje in goniometriiranje podmornic, ki je znan po nazivu SCARF. Ta naprava odkriva izvore zvočnih valov, ki prihajajo od daleč, jih elektronsko filtrira in pri tem meri razdaljo do njihovega izvora, frekvenco zvočnih valov in celo njihovo amplitudo. S takšnimi napravami je baje mogoče identificirati vsako ladjo na morški površini in pod njo.

Kar zadeva podmorniško oborožitev, je znano, da so sovjetske dizelske in jedrske podmornice opremljene s taktičnimi in strateškimi raketami, ki jih je mogoče izstreliti tudi izpod morske površine. Lahko trdimo, da so Sovjeti v primerjavi z ameriškim programi napravili glede proizvodnje raket in opreme pomorskih sil velik skok naprej. Seveda pa ne smemo podcenjevati ameriškega tako imenovanega »Polaris« programa. »Polaris« A-1 in A-2 uporabljajo že precej časa, v oborožitve pa uvajajo tudi že »Polaris« A-3 z dosegom 4.500 km.

Težava je v tem, da je za iz-

strelitev teh raket potreben stisnjeni zrak, ki ga mora podmornica imeti s seboj v zadostnih količinah. Zato delajo na tem, da bi ga nadomestili z vodno paro, ki jo podmornice na jedrski pogon proizvajajo brez težav.

Čeprav Američani še niso dokončali programa »Polaris«, raket te vrste že nadomeščajo z novimi raketami tipa »Poseidon«. Trdijo, da so te rakete mnogo boljše od prejšnjih. Njihova prednost je predvsem v tem, da vsaka izmed njih vsebuje po deset jedrskih glav, ki imajo vse skupaj moč ene megatone, da jim lahko med poletom spreminjajo smer in da lahko nosijo tudi protiraketne rakete.

S tem še ni rečeno, da bodo zavrgli torpedo, ki je bil vse doslej glavno podmorniško orožje. Sedanji torpedo je precej boljši od tistega iz časov druge svetovne vojne. Je hitrejši, izstrelje ga lahko iz večje globine in ima napravo za samovođenje. Sodijo, da bodo že v naslednjem letu imele torpeda s hitrostjo nad 100 km na uro in za globino 1.200 metrov.

Zanimiv je poskus iz dvostopenjskim električnim torpedom. Prva stopnja torpeda dobi na pod-

mornici potrebno električno energijo in ponese drugo stopnjo prav blizu cilja, se tam loči od nje in se spet vrne na podmornico, da bi jo lahko še drugič uporabili. Druga stopnja pa kot raketa na trdo gorivo z veliko hitrostjo nadaljuje pot proti cilju.

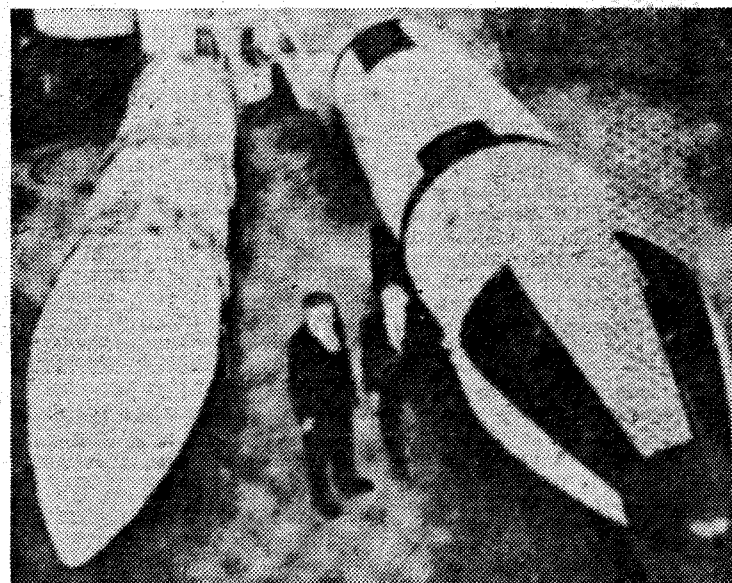
Kakšne pa bodo podmornice in njihovo orožje v naslednjih 10 do 15 letih? Menijo, da bodo imele naslednje značilnosti:

Deplasman:	3.000—5.000 ton
Hitrost:	75—95 km na uro
Globina plovbe:	800—1000 m
Oborožitev:	razne rakete in torpedi
Doseg: strateških raket	6.000 km
protiraket	300 km
torpedov:	100 km
raket-torpedov:	65—185 km
aktivnih:	40—50 km
pasivnih:	200 km

Doseg hidroakustičnih sredstev za odkrivanje:

Pogonske naprave: jedrski pogon, dizelski pogon in pogonske naprave na termoelemente.

Računati pa je treba tudi na razvoj podvodnih desantnih vozil, podvodnih letalonosilk in raznih vrst podvodnih transportnih ladij, hkrati s tem pa se bodo seveda razvijale tudi ustrezne podmornice, lovcvi in nova protipodmorniška sredstva.

Ameriški balistični raketi »Poseidon« in »Polaris« »Poseidon« je v primerjavi s »Polarisom« večja (dolga je 10,4 m, teža pa 35 ton), njena jedrska bojna glava je dvakrat močnejša, je natančnejša, leti pa 4700 km daleč.

Dve strategiji o Vietnamu

CLANek, KI GA JE PRED KRATKIM OBJAVILA NARODNA ARMIIJA, JE POVZETEK VOJASKEGA KOMENTARJA IZ HANOJSKEGA TEDNIKA »VIETNAMSKI KURIR«. NAPISAL GA JE ZNANI VOJASKI KOMENTATOR JUŽNOVIETNAMSKE OSVOBODILNE FRONTI KU LONG.

Ameriške sile so morale opustiti predvsem ofenzivno strategijo, ki so jo uporabljale v operacijah »preišči in uniči« in v programu »pomiritve« vasi, in na hitro preiti v splošno obrambo, na katero pa so slabo pripravljene. Nova strategija prihaja do izraza v koncepcijah »očisti in zadrži« in »obramba v globini«. Njen namen je zmanjšati hude izgube Američanov in rešiti saigonsko marionetsko vlado in administracijo pred razsulum.

S sprejetjem nove, predvsem obrambne strategije je sovražnikov položaj še težavnejši kot prej. Osvobodilne sile so se približale mestom in vojaškim oporiščem ter z aktivnim delovanjem (s topovi, minometi, raketami in mitraljezi) povzročajo sovražniku hude izgube.

Sovražnik si prizadeva zmanjšati izgube, ki so bile lani zelo občutne. V prejšnjem letu je, sodeč po 11. poročilu vrhovnega poveljstva osvobodilnih sil, padlo in bilo ranjenih približno 230.000 ameriških vojakov — torej toliko kot v vseh prejšnjih sedmih letih skupaj.

Američani so sicer rešili marionetsko vojsko pred popolnim razpadom, toda sile saigonskega režima niso še nikoli imele tako hude izgube kot prav lani (približno 400.000 mož).

SLABOSTI SOVRAŽNIKOVE TAKTIKE

Da bi se izognili neposrednemu vmešavanju in imeli čim manjše izgube, se Američani močno oslanjajo na topništvo in letalstvo, predvsem pa na letala B-52. Ugotovljeno je, da še tako hud ogenj ne more na bojišču nadomeščati vojakov.

Sovražnik je vzpostavil obrambne položaje, ki jih sestavlja po več zaporednih linij z ovirami, vojaška oporišča in postojanke. Vsaka takšna baza vsebuje sile za zavarovanje sile za nasprotne napade in podporo z ognjem ter oskrbovalne enote. Zunaj teh baz ima sovražnik še posebno utrjene položaje s stalnimi posadkami, med njimi pa krožijo patrulje. Za obrambo teh oporišč in komunikacij potrebuje sovražnik ogromne sile in sredstva.

Ker je osvobodilna vojna v Južnem Vietnamu dobro organizirana in ker je splošno ljudska in obrambna, je vse to podobno prizadevanju, da bi poplavo zaustavili z navadno ograjo. Marsikatera izmed teh baz je bila uničena, večji del pa jih je blokiranih. Osvobodilne sile se med njimi nemoteno gibljejo in ogrožajo vsa mesta in sovražnikova oporišča.

Nasprotja, ki jih SOVRAŽNIK NE MORE ODSTRANITI

NASPROTJA, KI JIH SOVRAŽNIK NE MORE ODSTRANITI

Neuspehi ZDA v vietnamski vojni so očitni. So pa posledica mnogih in nepremagljivih težav in nasprotij, ki so značilna za splošno ljudsko obrambno vojno. Gre predvsem za naslednja nasprotja:

● Nasprotja med vojno, s kakršno imajo opravka Američani v Vietnamu, in izidom takšne vojne. ZDA so se spustile v agresivno in neokolonialistično početje, čeprav so dobro vedele, da je kolonializem starega tipa že propadel. Zlezele so v predor, iz katerega se bodo le s težavo izvlekle, zakaj južnovietnamsko ljudstvo se je odločilo za nacionalno in razredno borbo z enim samim ciljem — zmaga, ki jo ljudstvo v takšnem osvobodilnem boju mora doseči.

● Nasprotja med ciljem vojne in sovražnikovo strategijo. Napačnejši cilj je v tem, da razbije osvobodilne sile, zavzame ozemlje in pridobi ljudstvo zase. Takšen cilj seveda zahteva ofenzivno strategijo. Spricho nastalih razmer in zato, ker je izid dosedanjega vojskovanja zanj neugoden, se je moral sovražnik umakniti v obrambo, kar je v nasprotju s ciljem vojne.

● Nasprotja med močjo in opremljenostjo sovražnikovih sil in njegovo strategijo. Sovražnik je močan. S FNO se bori več kot 1.250.000 njegovih vojakov. Sile ZDA (približno 550.000 mož) so dobro opremljene in zelo gibljive, njihova oborožitev pa je tudi zelo močna. Vse to prihaja do izraza v napadu, ne pa v obrambi. Američani npr. v obrambi ukopavajo tanke in jih uporabljajo kot nepremično sredstvo za obstreljevanje. Spricho tega ne more biti izkoriščena osnovna prednost tankov — gibljivost.

● Nasprotja med sestavo sovražnikovih sil in načinom njihove

uporabe. V boj proti osvobodilnim silam Južnega Vietnama so pritegnili ameriške sile, ki so glavni nosilec boja, ter sile nekaterih dežel iz jugovzhodne Azije in sile marionetske vlade. Potem ko so Američani poslali na južnovietnamsko bojišče sredi leta 1965 močne sile, so jih skupno s silami saigonskega režima skušali izkoristiti za ofenzivo. Enake namene so imeli tudi s satelitskimi enotami, ki so tja prispele kasneje. Toda marionetska vojska je z vsakim dnem postajala čedalje šibkejša. Američani so začeli izgubljati zaupanje vanjo in so ji dajali le še manj pomembne naloge (varstvo objektov, »pomirjevanje« vasi itd.). Sedaj, ko jim grozi nevarnost, da bodo vojno izgubili, jo skušajo »deamerikanizirati« in težišče bojev spet prenašajo na marionetske sile. To je isto, ko če bi od človeka, ki se utaplja, zahtevali, naj reši ladjo, v katero vdira voda.

● Nasprotja med besedami in dejanji. Američani se žele prikazati kot »dobri prijatelji«, ki »spoštujejo pravico do samoodločanja«, pa tudi njihovi sateliti imajo »demokracijo«, »zakonitost«, »nacionalno« in »ustavno« lice. Navzlic temu pa uporabljajo celo proti mestnemu prebivalstvu zelo ostre in surove ukrepe. To nasprotje sovražnika nenehno spremlja, toda do posebnega izraza prihaja prav sedaj, ko je njegov položaj čedalje težavnejši.

NAPAČNA RAČUNICA

Potem ko je sovražnik imel v letu 1968 hude izgube, sedaj poskuša:

● Izboljšati svoj strateški položaj med drugim tudi s pregrupiranjem sil.

● Pripraviti del marionetskih sil za »pospešeno pomirjevanje« približno tisoč vasi, v katerih živi skoraj milijon ljudi, na osvobojezem in deloma osvobojenem ozemlju. Druga skupina agentov, zbranih v tako imenovanih »feniks skupinah« komandosov, pa skuša pobiti osvobodilne sile in osebnosti.

● Onemogočiti napade osvobodilnih sil s tem, da uporablja najrazličnejša sredstva in grobe metode, kot so požiganje džungle, uničevanje rižnih polj ter rušenje vasi in naselij z napadi iz zraka in podobno.

● Pognati v tek svoj veliki stroj za vodenje psihološke vojne, da bi tako preselil ljudstvo, oslabil bojni duh osvobodilnih enot in vnesel med ljudstvo in sile FNO razdor.

Toda tudi v tem oziru je sovražnikova računica napačna in namesto pričakovanega uspeha ga nujno čakata neuspeh in poraz.

Miha Klinar:

Muke bivšega žandarja

Rad bi, da bi se žena nasmehnila njegovemu oponašanju zdravnikarja, a je bilo preveč »kislo«, da bi se mu lahko.

Samo sprla sta se, se spominja. Potem se je začel teden molka, ki se mu je zdel še bolj neznošen, kakor so bila pred tem prepirom ženina spraševanja. Posedal je v svoji pisarni na orožniški postaji in strmel v okno, ob katero je nosilo sneg, ki je padal. Padal že nekaj dni v jezo orožnikov, ki so morali odhajati na obhode, čeprav so se potem raje ustavljali po krčmah.

Vedel je, da nemarno opravljajo svojo službo, a mu je bilo prekleto malo mar, ali gazijo sneg, ali se ustavljajo po gostilnah. Otopel za vse je čakal, kdaj bo prišel usodni premeštitveni akt ali celo degradacija. Če je razen otopelosti bila še kaka misel v njem, je bila samo želja, da bi se vse nebo z zvezdami vred zdrobilo v sneg in zasilo svet. Potem bi bilo vsega konec.

Tako do otopelosti potrj je bil vse do Silvestra. Ni čutil, da je bil božič in da se je bližalo novo, devetnajstpetindvajseto leto. Ni se menil za božična in novoletna voščila. Novo leto mu vendar ni moglo prinesiti nič dobrega, nobene utehe, nobenega svetlega pričakovanja, marveč samo konec njegove komandirske kariere, premeštitve, degradacije ali pa celo odpust iz orožniške službe. Ničesar bi ne mogel prenesti, samo po revolverju bo lahko segel in si ga nastavil na sence ali v usta, da bi bila smrt čim hitrejša in čim manj mučna.

O tem je morda razmišljal v svoji otopelosti in vendar se je bal dneva, ko bo z njim tako daleč. Sleherni dan se je bal, da bo postal usodni dan. Tudi na tisto silvestrovo ga je mrazilo ob misli, da ni več daleč do tistega dne. In prav s to mislijo je tisto jutro prihajal v pisarno in se zdrnil, ker ga je pred pisarno že čakal orožniški kurir, ga pozdravil in rekel, da ima strogo zaupno sporočilo, ki ga mu (»Tako je ukazano.« je rekel) mora izročiti osebno.

Roke so mu trepetale, ko je sprejel zapečaten pismo. In trepetale so mu, ko je podpisal vročitev. Drugače skoro lepopsno lepe črke njegove pisave so čudno zveržile v podpis, tako da bi ga lahko sleherni, ki pozna njegove okrasne vijuge, imel za ponarejenega.

Počakal je, da je orožnik odšel. Vpričo kurirja si rdeče zapečateno pismo ni upal odpreti, a tudi potem je dolgo in s pogledom obupanca ali obsojenca, ki noče ne vedeti ne slišati obsodbe, kakor da ga bo to obvarovalo pred njeno izpolnitvijo, strmel v opečateno pismo. Potreben je bil izreden napor, če že ne izreden pogum, da ga je odprl. Črke so mu zaplesale pred očmi, a ko so se uredile in jih je mogel razbrati, ni verjel očem: Aretirajte Tomaža Volfa!

— Ne? Nemogoče? — ga je spreletelo, kakor da ni bral prav in da se črke, zlate v besede, hočejo norčevati iz njegovega trpljenja.

Toda v pismu je pisalo nedvoumno: Aretirajte Tomaža Volfa! Samo v ta stavek je upiral svoj pogled, kakor da je napisan čez ves papir:

ARETIRAJTE TOMAŽA VOLFA!

Še vedno ni mogel verjeti. Obšel ga je dvom, če je napisano res povelje in če se ga morda ni kdo nalašč privoščil.

— Morda jeseniški komandir? Ali pa celo okrajni načelnik? — je pomislil... Privoščil samo zato, da bi mu še bolj zagrenil silvestrovo.

Ob tej misli ga je stisnilo v grlo, šele potem so mu oči zdrsele po drugih vrsticah, kjer je pisalo, da je Tomaž Volf, delavec Kranjske industrijske družbe, doma s Slovenskega Javornika, dne 21. decembra 1924 nezakonito prekorajčil državno mejo z Ljubljancema Aleksandrom Koblarjem in Ladislavom Kordeličem ter njunima ženama in se ustavil v Podrožici, kjer so dvignili prepovedano komunistično in prevratno literaturo pri nekem avstrijskem delavcu in komunistu, zaposlenem v Lichesteinovi elektrarni v Podrožici in o katerem so tajni agenti diplomatskega predstavništva kraljevine SHS v Avstriji že dolgo vedeli, da je zaupnik in zveza v kraljevini SHS prepovedane komunistične stranke, vendar je moralo to odkritje ostati tajnost, da bi ne opozorili avstrijskih oblasti na agente kraljevine SHS, ki so delovali v avstrijski republiki in ki so oprezali tudi v Podrožici, kdo so državljani SHS, ki prihajajo k temu komunističnemu zaupniku. Tokrat je konzulatu kraljevine SHS nehotе pomagala obmejna avstrijska patrulja, ki je omenjene osebe na povratku zasačila in jih odpeljala na avstrijski policijski komisariat v Beljaku, kjer so jim odvzeli zavoje s prepovedanimi komunističnimi časopisi in brošurami, med katerimi (o, kako dobro se spominja) sta bila sedma in osma številka »Balkanske federacije« in zavoji izvodov »Manifesta makedonske revolucionarne organizacije«. Beljaška policija je potem odpeljala prijete do meje in jih izpustila, svoje odkritje pa sporočila konzulatu kraljevine SHS, konzulatu, ki je preko komisarija obmejne policijske komisariata na Jesenicah obvestil tudi njega.

Ko je prebral to, se je mōra, ki ga je mučila že od dne, ko se je spopadel z okrajnim načelnikom, odločila z njegove duše in se v trenutku prelevila v zmagoslavje, saj je pismo omenjalo Volfa kot »nevarnega človeka«, za kakršnega ga je imel on že davno in zaradi katerega si je nakopal posmeh pri jeseniškem orožniškem komandirju in naposled celo zaničevanje in osovražnost pri »glavi okraja«, okrajnemu načelniku v Radovljici.

Zdaj je bil zmagovalec in se čutil zaradi zadoščenja, ki mu ga je prineslo to sporočilo, visoko nad jeseniškim komandirjem in drugimi posmehljivci, visoko nad vsemi, celo nad samim okrajnim načelnikom.

— Kaj sem govoril? — je žarel v zmagoslavju, ko je sklical svoje orožnike, in užival, ker je vedel, da so tudi njegovi orožniki že šušljali, da ga bodo zaradi zapleta z okrajnim načelnikom premeštili v Makedonijo ali celo degradirali. Napravil jim je pravo komandirsko pridigo in poudaril, da mora orožnik imeti oči tudi tam, kjer drugi oblastniki »ne vidijo čarovnic«. Na »zrnok« je opozarjal svoje predstojnike, opozarjal štiri leta, pa so bili kakor »slepe kure«, je nalašč uporabljal izraze, s katerimi so ga po tisti neuspešni preiskavi žalili. In to »zrnok« je bilo težko, nevarno, pravo »rdeče zrnok«, iz katerega raste strupeni »rdeči plevel«, ki ga je tako težko pleti. Zato je treba paziti na »zrnok«, čeprav se na videz ne razlikuje od drugih »človeških zrnok«. Orožnik, ki ima pravi »orožniški čut«, jih bo takoj zasumil, čeprav bi se mu orožniki, ki nimajo »orožniškega čuta« posmehovali, češ da »vidi čarovnice, kjer jih ni«, a bi bilo boljše, da bi molčali in ne kazali svoje orožniške nesposobnosti, saj se s takim bedastim posmehovanjem izpostavljajo nevarnosti, da se bodo prej ali slej osmešili sami.

(Nadaljevanje sledi)

Fotografija z vprašajem

Spet se obračamo na vas, dragi bralci, s prošnjo za pojasnilo, kdo so tovariši na sliki, kdaj in kje je nastala in kaj predstavlja. Najbrž je slika nastala nekje na Dolenjskem v drugi polovici leta 1944, predstavlja pa strelske vaje.

Bogo Flander - Klusov Joža: MEJA

Skozi široke krone bukev so se utrinjale zvezde in njih igrivi lesk je s tankimi srebrnimi nitmi predel skozi rahlo šumeče listje. V temini mogočnega stebrovja debel so igrali svetli prameni in tiho obsvetljevali negibno senco, naslonjeno na širokovejno bukev. V molčanju gozda so nekje iz globine izveneli udarci kladiva in doli v vasi se je hripavo oglašil lajež psov. Nekje v dalji je samotno svetila luč in Francetu se je dozdevalo, da si pomežikuje s tisočnimi svetovi prostranstev. Narahlo je priprl oči, kot bi hotel skriti vase valovanje nebesnih prostorov in njih svetlo luč. Kako čudovita je noč — je pomislil, tisočere skrivnosti hrani v sebi, kot duša človeka. Zdi se ti, da bi z rokami prijel ta bleščeča čudesa, a roke zagrabijo v praznoto in temo. Prav tako je z nami, ljudmi. Iščejo in grabimo v sebi, skrišajoč doseči svetlo misel spoznanja, a segamo vedno globlje v temo nepoznanj. Neznano vprašanje, ki mu ni vedel iz vora, se mu je vsiljevalo vedno znova in skušal je najti odgovor v sebi. Življenje. Tako lepo je zvenela ta beseda, a France je vedel, da hrani v sebi tisočero neslutnih zapletov, a hkrati se je zavedal njene preproste jasnosti in moči. Zakaj mora on, France, ki je nekoč sanjari o čudežni lepoti stvarstva, ki mu notranje oči človeka dajajo čudovito barvo doživetij, sedaj spoznavati grobo resnico sveta? Kdo je oni, ki mu je zabil pravico do življenja? Od kod izvira zlo, da široki veletoki ljudstev preplavljajo s krvjo in trupli božanske poljane polne zrelih žit.

Na temnih kopah vrhov je ležalo nepokojno skrivnostno vprašanje. Grozeče so zevale tihe globeli in zdelo se je, da iz njih prihaja

prežehi odgovor — mi, ljudje. Mi smo, ki smo ustvarili red, ki ubija, požira milijone življenj, darovanih za vzvišeno lepoto ustvarjanja na nas je, da odstranimo zlo, ki smo si ga skozi stoletja pripravljali. Zato stojiš, danes, študent France, z orožjem v roki — v jasni poletni noči, na straži pred zlom, ki je nevidno in korenini v možganih nekaterih ljudi. Zato si pustil, France, svoje prejšnje življenje, kot slabo obleko v kotu in si kot nov človek, kakor prvobitni ustvarjalec odšel v gozdove, da potrgaš mejo starega krivičnega reda in odpreš pota v prostranstvo svobod — sebi, človeku.

Topla misel mu je prešinjala duha in čutil je v sebi vzvišeni ponos človeka - ustvarjalca. Napol sanjač je videl pred seboj nejasne like svetle bodočnosti. Bratje Rusi, je živo pomislil v noč, kako dragocena je vaša žrtev, ki jo doprinašate za nas vse. Spomnil se je besed, ki jih je govoril nekoč redkobesedni tovariš: »Bratje, v svojih rokah držimo usodo svojega naroda, ki se skupno z nami bori za rešitev človeštva. Nov čas vstaja pred nami in z naglimi koraki prihaja na dan, ki bo z neminljivimi črkami zapisal preteklost nas samih in bodočnost mladih rodov. Naša borba je sveta in kri, ki napaja danes zemljo, je seme novih kali... Nočemo več vojne, hočemo srečo in mir delovnemu ljudstvu...«

V mogočnem navalu čustev je skoro pozabil čas in kraj, kjer je. Pred njim se je izoblikovalo nekaj lepega, skoro nedosegljivega in podzavestno je čutil, da je on sam delec tega novega ustvarjajočega življenja.

V globini gozda se je premaknila nevidna senca. Rahlo pokanje suhljadi je zbudilo Franceta iz

sanj. Trdneje je oprijel za orožje in napol oči v temo. Nič. A vendar... »Stoj!« rezek šepet je hlastnil v temo.

»Kurir,« je zatrepetalo med lističjem. Nevidna pojava se je izluščila iz teme in zakrila vhod med debli. France je približal svoj obraz, da bi v temi razločil obraz neznanca. V nejasni svetlobi je zazarel vanj dvojje oči... Tako nekam znanih... »Hudiča, to si ti, Anžon,« je dahnil veselo iznenaden.

»Da, jaz,« se je smehljalo iz teme, »daj mi roko, pozdravljen na domačih tleh. Kajne, nisi mislil, da te bo tako sprejemal domači kraj. Doma bodo veseli, ko zvedo o tebi. Da si nam le ostal zvest,« je šepetal. »Dosti nas je tu, a o tem se pogovoriva jutri. Moram takoj h komandirju, še nocoj morate čez mejo. Nekaj smo zaduhali in treba bo naglice.«

France skoraj ni čul njegovega šepetanja, srečno se je smehljaj predse in obšlo ga je ugodje, kakor bi stopal čez domači prag.

Njegov pogled je blodil po tihi spečih gmajnah, kjer je preživil svojo mladost. Tu doli pod menojo so Koširjevi, je pomislil, nato grapa in Petrov laz, tam je sedaj meja. Tja prek in skoro bom doma. »No, pojdiva,« ga je zdramil došli iz misli. »Noči so kratke in treba bo pohiteti...« France je samo kimal in izginila sta v temo...

Med golimi grebeni in skritimi jasnimi molče v noč poseke. Kadar so jasne mesečne noči, se razločno vidijo nizki parobki. Belo blestijo v svetlem luninem siju in zdi se, da si pripovedujejo bajke o dneih, ko so še tod pošumevale vitke hoje, v jasne poletne noči. Sredi med njimi se plazi, kakor stoglavka kača, bodljikavi pas in čaka, da ujame v svoje potuhnjene mre-

že nevidno žrtev.

Meja. — Med nizkim grmičevjem se vijuga ozka kolovozna pot, po kateri so nekda škripali z dehtečo otavo naloženi vozovi, a se sedaj kot odsekana ustavi pred prežehi pošastjo Meja! Grobna tišina preveva krajino in ta grozeči mir širi okoli sebe skrito nevarnost. Morda je ta nevarnost skrita v kaotičnem zapletu žic, morda v nedoločnih sencah grmovij. Kdo ve?...

Prek travnate višine sta se utrinili dve senci. Nato še ena. In še. Kakor bi tema bruhala iz sebe temne podobice, je zavijugala dolga kača prek rebri. Kakor neslišni duhovi so zaplavale sence po strmini in včasih je za kratek hip pobliškala sivina jekla v noč. Nekje v goljavi je zdrknil nizdol droben krušec, se odtrkljal po travnatih rušah in z jasnim zvokom udaril na pot. Kot ukopana je obstala temneča vrsta v strmini in skozi njo je kakor neslišno zavalovalo: »Paziti na kamenje!« Nato je oprezno obkrožila samotni kozolec in utonila v gozd.

Previdno je stopal v vrsti France. Noge so, visoko se vzgajajo, oprezno tipale po ozki stezi in stopale prek široko razpredenih korenin. Oči, vajene teme, so vedno znova iskale nedoločne sence prednika. Kako čudovita je taka hoja. Lahko zapreš oči in stopaš lahko se držeč tovariša, po neznanem, temnem labirintu gozda. Kakor v sanjah se pomikaš naprej in zdi se ti, da ne bo nikoli konca. Nato odpreš oči in že polagoma prodira medla svetloba skozi vrhove smrek. Kadar stopaš navzdol, se ves predaš sladkim sanjam in vasuješ doma... Ko se pot strmo upre navzgor, se zaveš in teža nahrbtnika ti požene kri v žile. Ves upehan stopiš na vrh in pred tabo se odpre čudovita pokrajina — kakor iz pravljice.

V prsih Franceta je vriskalo. Že zdavnaj je bil prek meje in z vrhov zrl na mrtvi straži, svoj dragi dom. Čutil je veselo sproščenost v sebi, prav nič ni bil utrujen, zanj ni obstajala nikak nevarnost več. Sprejaj vodi zvesti Anžon, oprezen, čuječ, ki jih prav gotovo pripelje do cilja. Zato, srce, vasuj. Brezskrbno se sprehodi po sončnih poljanah bodočnosti, France se vrača domov... Vojak France, ne več študent, ampak slovenski vojak, ki bo osvobodil domovino.

Sprejaj se je vrsta ustavila. Pripeli so do roba gozda in nad njimi je poseka. Tiha povelja plovejo nazaj. France jih posluša in razume. Tu je torej ta vražja meja. Nekaj kakor jeza mu prešine telo. Enkrat, da, prav gotovo, se spravijo nad to spako. Korajžni kakor so. Porujejo to bodočo navlako in jo zmečejo v grape, pa naj še enkrat postavijo, če se jim izplača. To bedasto, a vendar grozno izmišljotino. Ne boste nas pregradili, pa če postavite mreže visoko do neba. Še malo in ne bo niti sledu o teh vaših mejah. Mi smo vam porok za to.

Povelja so izdana. Previdno, kakor mačke se plazijo temne sence navzgor. Ječeče škripanje je zlovešče udarilo v tišino. »Hitro, hitro,« šepetaje priganja Anžon. Sence urno skačejo med parobki, se plazijo do žic, ki izdajalsko vrešče. Še pet, no hitro, hitro, da nas ne presenetijo, tu v sredi, ko ne moreš ne naprej ne nazaj.

France je zadnji. Prožno se izmika grabežljivim prijemom žic, ki hlastajo, kakor zloben pes za obleko. Vroče mu je in naglica mu vsiljuje rahlo razburjenje, ki pa

BOGO FLANDER — KLJUSOV JOŽA

še daleč ni strah. Še malo in že je pri Anžonu, ki čaka na oni strani. Anžon ima oči za vse. Pazi na Franceta, ki se daje z mrežo in obenem tiho sikajoč poveljuje ostalim, naj se razporede. Tako, sedaj je vse v redu. Pohod naprej, Anžon!

Toda, tu je meja. Ali nisi opazil, tovariš, skriti nemir, grozečo nevarnost, v sencah grmovij? Od kod polglasni škrt nekje nad njimi?

Kot da se je odprlo peklo, je grmeče zalajalo iz teme. Krvavi bliski so presekali noč, kosili čez poseke v gozd. Med bliski in grmenjem pošastne viharajoče sence, ki so se v divjih skokih zapodile navzgor. Ropot lomečega vejčja in obupni krik: »Franceee!«

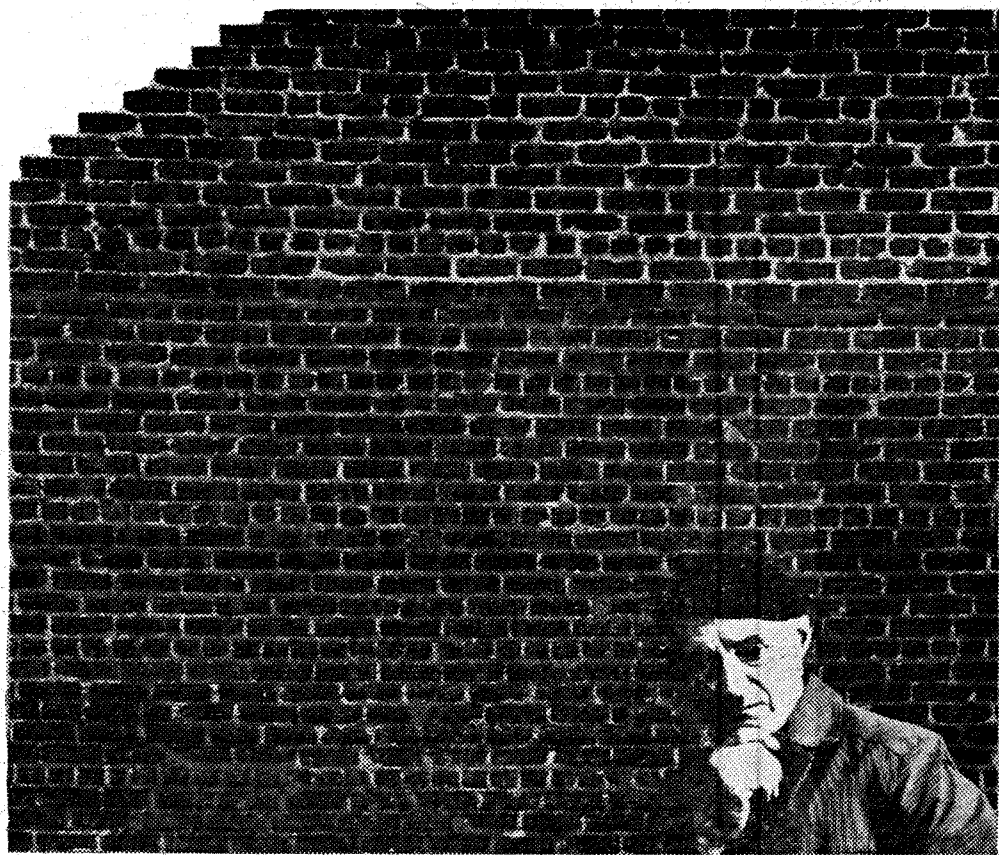
Nekje za gorami se je daniilo. Rdeča svetloba jutranjih zarij je gasila svit danice in najvišji vrhovi so škriatno zažareli. Visoko v robah se je oglašala kukavica in njen živi klic je odmeval med bregovi. Šumenju potokov so veselo pripevali ptičji zbori, skriti nekje v svetlobi gozdov. Takrat je France polagoma odprl težke veke in trudno zastrmel v znani obraz. V prsih mu je ležalo nekaj težkega, a misel mu je bila čista in jasna, kakor nikoli.

»Anžon,« je trudoma dahnil navzgor, »podrli smo mejo, Anžon. Jaz, glej, sem podrli samo eno. Spoznanje, to je vse. Vi jih boste podrli še mnogo, kajti svet mora biti svoboden. Na zunan in znotraj... Anžon, porušite meje starih krivic — glej, dani se...«

Na vsem svetu pa rastejo pionirji. Iz tisočletne krvi so se poglali navzgor in njihova moč je silna. Morda kateri pade, omahne v silnem delu, a na njegovo mesto jih stopi deset. Rušijo, rušijo vse staro, bodeče žice mej izginjajo pod njihovimi koraki. Naprej, tovariši, obrnimo še ta kosček lepe slovenske zemlje, zmečimo v neznanne globine krvice stoletij. Ponosno, drzno stopimo čez meje starih svetov, razmečimo jih v prah in odprimo svobodne poti — nam, ljudstvu.

NE ZGRADITE
SVOJE HIŠE
BREZ VRAT IN OKEN

SLOVENIJALES

LJUBLJANA, Vižmarje 168
LJUBLJANA, GR. hala "D"
CELJE, Tkalska 13
MARIBOR, Cankarjeva 4

Rekli so...

»Da bi se človeštvo očistilo svojih grehov, jih mora proglašiti za tisto, kar oni so.«

Karl Marx,
utemeljitelj znanstvenega socializma

»Kamni so prav tako neprepričevalni argumenti kakor policijske gumijevke.«

Hans Kasper,
nemški publicist

»Včasih kaže, da ni težko umreti, pač pa — preživeti.«

Gunnar Jarrign,
švedski diplomat

»Napredek ne služi vedno za to, da bi se ljudje prebudili, temveč za to, da znova sanjajo.«

Hans Kasper

Kulturni obsornik

Odkritje spominske plošče Klusovemu Joži — Bogu Flandru v Lepodvorski ulici št. 32 (Foto: E. Šelhaus)

V SPOMIN PARTIZANSKEMU PISATELJU IN BORCU

Klusovemu Joži - Bogu Flandru

»Tod mladost njegova je cvetela, ko s puško in peresom je odšel v boj,« lahko preberemo na spominski plošči v Lepodvorski ulici št. 32. To je del posvetila, ki ga je Tone Seliškar zapisal v spomin partizanskemu pisatelju, pesniku, poročevalcu in borcu Klusovemu Joži — Bogu Flandru; spominsko ploščo pa so predstavniki Združenja borcev »Milan Majcen-Hinko Smrekar« — s sodelovanjem krajevnih skupnosti v Zgornji Šiški — odkrili v torek, trinajstega maja.

Odkritju plošče, ki je bilo hkrati tudi počastitev pedesete obletnice ustanovitve Zveze komunistov Slovenije, so prisostvovali številni občani, med njimi Flandrovi soborci iz Cankarjeve brigade, prijatelji alpinisti in stanovski tovariši z železnice. V programu, ki je spremljal spominsko svečanost, so sodelovali član Slovenskega narodnega gledališča Janez Rohaček, pionirji osnovne šole »Zvonka Runka« in vojaška godba na pihala.

Po uvodnem govoru predsednika Združenja borcev Jože Gabrovška je pionirski pevski zbor osnovne šole »Zvonka Runka« zapel pesem »Domovina naša je svobodna«. Boga Flandra v mladih letih nam je res doživeto predstavil njegov sošolec in osebni prijatelj Rudi Miškot. »Ljubil je človeka močnih dlani in svetlih misli!« je med drugim dejal. Sledila je recitacija Janeza Rohačka »Partizanova pomlad«. Nekaj besed o liku pisatelja-borca, »ki je dal naši borbi življenje in nekaj,

kar je daljše od generacije, pisano besedo revolucije,« je spregovoril Flandrov soborec Živko Bernot.

Po žalostinki, ki jo je zaigrala vojaška godba, pa so odkrili spominsko obeležje na hiši, iz katere je Bogu Flandru odšel v partizane...

Bilo je 8. maja 1942, ko se je s skupino triinsedemdesetih Ljubljancev pridružil gorenjskim partizanom. Do pomladi 1943. leta je bil borec Poljanske čete Poljanskega bataljona, potem pa je odšel v Cankarjevo brigado na Dolenjsko. Kmalu je postal pomočnik političnega komisarja čete, nato je bil pomočnik brigadnega komisarja v

15. brigadi. Čez nekaj časa je bil na lastno željo ponovno premeščen v Cankarjevo brigado. V noči med 29. in 30. junijem je brigada skupno z 12. brigado in topništvom 13. hrvatske divizije napadla nemško-ustaško postojanko Bosiljevo. V bojih je bil težko ranjen tudi Bogu Flander — Klusov Joža. Umrli je dve uri po padcu postojanke, v vasi Drnovec.

Po recitalu pionirjev osnovne šole »Zvonka Runka«, ki je bil zadnja točka v programu spominske svečanosti, je predsednik Združenja borcev izročil spominsko ploščo v varstvo Domu železniških šol v Ljubljani in krajevni skupnosti Milan Majcen ter jim izročil spominske listine.

V spomin na tega nadarjenega in mnogoobetajočega pisca objavljamo na 8. strani črtico »Meja«, ki smo jo povzeli iz partizanske antologije »Prebujenje«.

M. Š.

Zlatopoljčani o „Ukani“

Združenje borcev terena Zlato polje v Kranju je organiziralo javen pogovor s piscem Ukane — Tonetom Svetino. Udeležba je bila izredno velika. Avtor je uvodoma obrazložil politične razmere v stari Jugoslaviji in podtalno delovanje Hitlerjeve obveščevalne mreže. Tej zelo sposobni sovražni službi se je morala postaviti po robu z naše strani le dobro organizirana obveščevalna mreža, ki se je v letih vojne čedalje bolj usposabljal. To podtalno delovanje je danes dokaj znano, dokazano in proučeno tako z ene kakor z druge strani vojskujočih se sil.

Udeleženci so avtorja zlasti zaspali z vprašanji o resničnosti posameznih dogodkov, o imenih raznih junakov in še posebno o nadaljevanju te trilogije v tretji knjigi, ki jo bralci težko pričakujejo.

Na tak pogovor nameravajo povabiti še nekatere pisatelje.

K. M.

OB 25. OBLETNICI ORGANOV ZA NOTRANJE ZADEVE

Razstava VOS na Gorenjskem

V počastitev letošnje jubilejne 25. obletnice ustanovitve službe javne varnosti in 50. obletnice ZKJ, SKOJ in sindikatov so v mestni hiši v Kranju slovesno odprli razstavo o nastanku in delovanju VOS (varnostno obveščevalne službe) na Gorenjskem v času osvobodilnega boja. Razstavo je pripravil Gorenjski muzej s sodelovanjem občinskih uprav javne varnosti, zlasti uprave v Kranju, nekaterih muzejev in tovrstnimi službami Gorenjske in republike. Le-te so v svojih arhivih poiskale

mного originalnih dokumentov, s katerimi se je prvič pred javnostjo razgrnila resnična stvarnost takratnih dogodkov.

Razstava obsega okroglo 100 fotografij, 60 fotokopij originalnih dokumentov naše in sovražne obveščevalne službe in serijo grafik slikarja Ive Šubica ter simbolično kompozicijo upora po načrtu Toneta Svetine.

Rojstni dan te službe pravzaprav ni 13. maj, ko je bila s posebnim ukazom ustanovljena za območje celotne Jugoslavije. Vzniknila je namreč kot neizogibna protitež sovražnikovemu nasilju takoj po okupaciji. Pod vodstvom partije je zrasla v Narodno zaščito VOS, OZNA, VDV in KNOJ, kar vse je narekovala nujna v obrambo naroda pred zagrizenim, izkušenim in sposobnim sovražnikom z njegovo močno policijsko mrežo gestapom.

Razstavo je obiskalo veliko število šolskih skupin in tudi mnogo drugih ljudi. Za mnoge pomenijo dokumenti na razstavi odkritje zakulisja raznih dogodkov. Še posebno pa mnoge privlačijo dokumenti o sovražnikovem novačenju naših ljudi, o poskusih bele in plave garde, ki na Gorenjskem sploh ni našla zaslombe in moči, o grozotah »črne roke« in podobno. Žal bo razstava v Kranju odprta le do 18. maja. Zatem jo bodo že sprejeli na Jesenicah in kasneje v drugih gorenjskih središčih.

Razstava je pritegnila številne obiskovalce

Partizanska ljudska pesem

Na lepo tiho nedeljo...

Na lepo tiho nedeljo,
ko v jutranjih urah so zvonovi zvonili,
ko ptički pesem srebrno so peli,
smo tebe, Dušan, izgubili.
Bil mlad si in pogumen,
vedno veder, en sam smeh,
zdaj mrtev ležiš na vrhu Resevne,
na jasi pod zelenimi vejami,
v srcu domovine.
A mi se bomo dalje borili,
dokler sovrag ne bo izgnan,
Slovenijo bomo osvobodili,
tedaj boš, Dušan, maščevan!

Krista

* Pesem je posvečena Dušanu Lahu, diplomiranemu veterinarju, rojenemu 22. januarja 1918 na Proseku pri Trstu. Dušan je diplomiral marca 1943 v Zagrebu, nato pa je odšel julija 1943 v partizane. Najprej je bil postavljen za veterinarja v Minsku v Moslavini, februarja 1944 ga je pot zanesla v Istrski odred, nato na Goriško, Notranjsko in Dolenjsko, kjer je bil veterinarski referent 15. divizije. Oktobra 1944 je bil postavljen za veterinarskega referenta 4. operativne cone. Padel je 18. marca 1945 v boju z Nemci pri vasi Resevna na Kozjanskem v trenutku, ko je z neke čistine hotel rešiti ranjeno partizanko. — Pesem je napisala Krista, članica okrajnega odbora OF št. Rupert na Dolenjskem.

Zanimivosti

»Vojaki oktobra« na moskovskem festivalu

Dokumentarni film o udeležbi Jugoslovancev v Oktobrski revoluciji »Vojaki oktobra« je povabljen na letošnji mednarodni filmski festival v Moskvi. Film je po lastnem scenariju in v koprodukciji Sutjeskefilma in Sovjetskega studia dokumentarnega filma režiral Zika Ristić. V filmu, ki so ga predvajali tudi na 16. festivalu kratkometražnega in dokumentarnega filma v Beogradu, je prikazanih precej neobjavljenih fotografij in dokumentov.

Avstrijska TV ekipa v Ljubljani

Dvanajstčlanska televizijska ekipa z Dunaja, ki jo je vodil režiser Dieter Holzinger, je snemala dokumentarni film o Ljubljani, in sicer za oddajo avstrijske TV »Pozdravljen, sosed!«. Posnela je stari in novi del Ljubljane, gledališča, muzeje, umetniške galerije, športno dvorano Tivoli, nastop folklornega ansambla »France Marolt« in slovenskega okteta, tipična gostišča in muzej v škofji Loki.

Film o kongresu KP Kitajske

Kitajski narod je imel v mesecu aprilu prvič priložnost — skoraj po desetih letih — slišati glas Mao Ce Tunga. Po vsem Kitajskem so namreč prikazovali dokumentarni film v barvah o otvoritvi XI. partijskega kongresa. Na začetku tega filma so gledalci lahko videli in slišali Mao Ce Tunga, kako odpravlja kongres.

Spominska plošča najmlajšim vojakom

V Jabuci pri Prijepolju bodo do jesni postavili spominsko obeležje znanim pionirjem — vojakom iz vseh naših republik in pokrajin. V bližini prelepega spominskega doma »Boška Buha«, ki ga je z denarnimi prispevki pomagalo zgraditi okoli 400.000 jugoslovanskih pionirjev, bodo poleg spomenika legendarnemu heroju Buhu postavili spominska obeležja še Zlatku Malakovskemu (Makedonija), Milanu Mravlji (Slovenija), Nedelju Barniču-Zarku (Vojvodina), L. Radiću (Bosna in Hercegovina), Savu Joyanoviću-Sirogojnu (Srbija), Ibi Palikuć (Kosovo), pioniru Stanišu (Crna gora) in Ivanu Jadrešku (Istra).

Idejo za izgradnjo spominskega obeležja je dala Jadranka Berić, učenka iz Gornjega Milanovca, projekt pa je delo kiparja Mira Letice iz Beograda.

»Zaseda«, nov jugoslovanski film

Znani jugoslovanski režiser Zivojin Pavlović, dobitnik nagrade v Pulju in Karlovyh Varyh, bi bil moral že novembra lani pričeti snemati svoj novi film »Zaseda«, za katerega je napisal scenarij po motivih novel iz zbirke »Veliki otroci« Antonija Isakovića in svoji lastni noveli iz zbirke »Vijugasta reka«. Dejanje filma je postavljeno v čas neposredno po vojni, konflikt pa je zgrajen na spopadu med predstavniki Ozne in četniki, ki so se še po vojni skrivali po srbskih vaseh.

Razstava »Grude« potuje po Sloveniji

Razstava »Grude«, ki je bila v Mestni galeriji ljubljanski na ogled ves mesec april, bo v tem mesecu gostovala po deset dni v Zagorju ob Savi in v Trbovljah; drugega junija po jo bodo odprli v Kranju.

TV film za nemško televizijo

V Rovinju se je pred kratkim začelo snemanje celovečernega televizijskega filma, ki ga za televizijske gledalce Zahodne Nemčije snema neki italijanski producent po drami hrvaškega književnika Mirka Božića »Pravičnik«. Film prikazuje dogodek iz nekega jugoslovanskega mesteca v času nacistične okupacije.

AVTOELEKTRO
TOLMIN

nagraduje kupce svojih vžigalnih svečk. Informacije dobite v vseh prodajalnah avtomateriala

Naš Janez - Perun

Iz doline Idrijce se dviga megla, hladni veter jo podi vedno višje, dokler se počasi ne izgubi. V ozki strugi pod jezom žubori, vre in se peni voda, ki enakomerno pada čez jez v globino. Mali viseči most je edini prehod čez reko. Ob jezui stoji velik mlin, nad ozko strugo pa mala bajtica kot bi čepela na skali. Na drugem bregu so štirje stebri, tam je nekoč stala žaga. Vse to je v mali vasi Slap ob Idrijci...

Pred zadnjo vojno je tu in v zaselkih Roče, Rude in Grudnica živelo kakih petsto ljudi, zdaj pa jih je komaj še polovica toliko. Vasi je dala med vojno svoj krvni davek, trinajst ali štirinajst žrtev.

Bajtica na skali je majhna, komaj za dobro kmečko peč jo je in iz nje gledata dve majhni okenci. Eno zre tudi v strugo. V bajtici domuje naš Janez. Pravim naš, ker se je pred tolilimi leti rodil v naši vasi in v njej se zdaj živi.

Rodil se je pred dvainsedemdeset leti, v bajtici pa živi razen majhnih presledkov že osemindeset let. Bil je tretji otrok v družini revnega bajtarja. Nekoč mi je o svojih starših sam pripovedoval, kako je bila mati za tiste čase napredna in uspešna gospodinja, drugače verna, toda strpna. Oče pa je bil nazadnjaški in verski nestrpnež, poznal je le kravo v hlevu in samo molitvenik je bral. Pred božičem je otroke poklical že ob petih zjutraj in jih boste ter tešče poslal k maši v Roče. Sam si je oprtal koš gnoja in ga nesel nekako do pol poti, na njivo v Govčeri, nato pa je z otroki nadaljeval pot k maši.

Otroke je imel enega rajši kot drugega. Janeza je nekako zapostavljal.

»Rad sem hodil v šolo,« mi je pripovedoval Janez, »rad sem se učil. Spominjam se, kako sem se v pozni jeseni ves premražen hodil v šolo bos, ker nisem imel kaj obuti, medtem ko je oče bratu kupil nove čevlje.«

Naenkrat so se mu zasvetile oči, iz njih in iz starčevskega obraza je zasijala otroška veselost, ko mi je dejal:

»Toda tudi jaz sem dobil nove čevlje. Kupila mi jih je učiteljica, pisala se je Gerželj in smo ji zato pravili Gerželjka.«

Janez bi se rad izučil kakega poklica: čevljarstva, krojaštva, mizarstva. A ni bilo možnosti...

»V mlinu je mlet žito dobrodušen in prijazen mož, mlinar Štefe. Kadar je nasul žito, je pogledal na uro in izračunal, koliko časa bo trajalo mletje. Vmes se je šalil z nami otroki. Skoraj vsaka druga beseda mu je bila: tako in tako. Nekoč je vprašal očeta, zakaj nas otrok ne da nikamor v uk, saj se tako in tako lovimo po klanecu gor in dol. Da nam bo v življenju lažje, če bomo kaj znali.

Oče, manjši od Štefeta, je na te besede samozavestno dvignil glavo in odgovoril, da je treba le v boga zaupati, pa bomo imeli vsega dovolj.

Na to je Štefe odgovoril, da je vera le za reveže in da si z njo služijo kruh le duhovniki tako kot on z mletjem. Toda oče se ni dal pregovoriti, trdil je svoje: Moli in delaj!

Ko je nekoliko odrasel, je Janeza oče poslal k nekemu večjemu kmetu za pastirja. Janez je bil večkrat lačen kakor sit, toda na pašo je nosil knjige in jih tam bral. V vasi so imeli bogato knjižnico in tako je prebral vse kar je utegnil. Ko je bral, tudi lakote ni več čutil.

Maja 1915 so ga poklicali k vojakom in ga poslali na italijansko fronto. Bojeval se je na Krnu, bil je v planinskem polku skupaj s pisateljem Matičičem in Savinškom in kasnejšim jugoslovanskim ministrom Miho Krekom. Julija 1916 pa so ga poslali v Rusijo. V Galiciji so ga zajeli. Po revoluciji je prostovoljno vstopil v Rdečo armado. Služil je v enoti z vojno pošto št. 71 v Besarabiji, vrnil se je spomladi 1919.

Vse to sem zapisala po njegovem pripovedovanju, dalje pa pišem po mojih spominih.

Ko sem še hodila v vaško šolo, je Janez že prebival v svoji bajtici. Tako kot vsak človek hrepeni

po samostojnosti, je tudi Janez, zato se je naselil v njej. Še vedno je prebiral knjigo za knjigo...

Bil je tudi brezbožnik in oče ga je vedno črtil ter zapostavljal, nazadnje pa v oporoki pozabil nanj ter mu tako vzel tudi zadnji prostor v domači hiši.

Naše kraje so zasedli Italijani. Janez si je pomagal s slovarji, da je lahko bral časopise, ker slovenskih ni bilo. Zanimal se je za politiko, vmes pa tudi pripovedoval, kako je bilo v Rusiji, v Rdeči armadi. Takrat je župnik skoraj vsako nedeljo s prižnice udrihal čez komuniste in brezbožnike, jih imenoval garjeve ovce in ob koncu vzdihnil:

»Rešenik sveta, reši Rusijo, oče naš...«

Toda Janez je mirno živel v svoji bajtici, včasih šel h komu na dnino, včasih pobral po vasi jajca in jih v košu odpeljal s koleškom v Gorico, da bi jih tamkaj prodal. Vse je pošteno plačal in nikomur naredil nič zalega. Večkrat ga po nekaj dneh ni bilo na spregled, morda je bral ali spal ali kam šel. Ljudje so ugrabili, kaj počne in so v šali imenovali bajtico hišica sladkega brezdelja.

Kadar je Janez prišel k nam, je oče vedno prenehal delati. Sedla sta na tla pod tepko ali na staro skrinjo v veži ter se pogovarjala o vseh političnih dogodkih po svetu, o vsem kar je kdo kje prebral. Ko pa je Janez odhajal, je oče pogledal za njim in dejal:

»Janez ni neumen, bolj je pаметen kot trgovčev sin, ki ga z denarjem rinejo skozi šole. Toda Janez bo ostal Janez, ker je revež kot sem jaz. To je krivično...«

Tudi drugi so se zatekali k Janezu, da bi se z njim pogovorili ali posvetovali. Marsikomu je pomagal urediti zelo zapletene reči.

Spomladi 1942 so v naši vasi ustanovili terenski odbor Osvobodilne fronte. Seveda je bil Janez zraven. Zaradi tajnosti so si morali člani izbrati skrivna imena. Najstarejši član odbora, predsednik, je dejal:

»Janez, tebi bom ime izbral jaz. Perun boš, ker že toliko let označja komunizem in pripoveduješ o Rdeči armadi in kolhozih.«

Kot navadno je Janez tiho sedel v kotu in poslušal. Zganil se je, ko je zaslišal svoje ime, se nasmešnil in odgovoril:

»Pa naj bom Perun. Pomagal bom in delal po svojih močeh, povsod kjer bo treba.«

In res je Janez-Perun bil povsod kot staroslovanski bog groma, naredil je vse kar je bilo potrebno. Terenski pomočnik, svetovalec, kurir, varuh hiš brez stanovalcev, načelnik vaše narodne zaščite, skrbnik sirot, zagovornik in grobar padlim.

Po osvoboditvi je še vedno kje kaj naredil. Potrebno je bilo novih moči in večjega znanja. Janez-Perun ni imel spričevala, da se je kdaj kje česa naučil, s tistim kar mu je dalo življenje pa se ni znal postavljati. Spet se je umaknil v svojo bajtico in se vdal razmišljanju.

Včasih gleda skozi okence na jezne peneče valčke, ki prehitevajo drug drugega kot ljudje v današnjem svetu, ki se za stolčke in denar drug drugega izpodrivajo. Življenje teče dalje, zdaj v senci raket in atomov; vsakdo samo hiti. Ni več časa za duševno lepoto, prijazno besedo, srčnost in notranji mir. Življenje je marsikdaj postalo slepo in gluho za vse drugo, samo za denar ne.

Nekateri so znali izkoristiti položaje in si preskrbeli visoke plače in pokojnine. Janez tega ni znal, ostal je skromen in pošten kakršen je bil vedno. Ni bil rojen za pridobivanje dobrin, ni znal narediti iz konja muhe, medtem ko so drugi znali iz muhe konja.

Pred leti so se nekdanji njegovi tovariši začeli zanimati, kako živi. Nazadnje so predlagali, da bi dobival občinsko priznavačnino. Dali so mu jo in zdaj je srečen, zadovoljen in hvaležen, čeprav ne dobi več veliko.

Spoštujem skromne in poštene ljudi, kakršen je Janez. Janez pa ni sam, veliko je še takšnih...

IVANKA KOSMAC-HVALA

Imeli smo ljudi

Rozalija Požaršek

Trije sinovi so bili partizani, dve hčerki pa obveščevalki. Gustelj, s partizanskim imenom Urban, je padel na Štajerskem leta 1943. Mnogo borec se je ustavilo pri Požarškovih, mnogim je odrezala kos kruha kot bi bili njeni. Najhuje pa je bilo, ko so vdrli v vas sovražniki na novega leta dan 1945. Komaj so si rešili golo življenje, pobegnili so skoraj goli in bosi v zimo. Vse drugo so okupatorji požgali, uničili ali odnesli. To je bil že drugi požig njihove domačije. Možu so obstrčili rano, njo pa so ujeli in jo mučili. Toda vera v svobodo ji je dajala moči, da je premagovala še take izkušnje. Naj ji bo lahka domača zemlja!

J. Z.

Marija Rutar

Pred dnevi smo spremljali k zadnjemu počitku na pokopališču v Tolminu 77-letno Marijo Rutar, rojeno Primozič — mater treh padlih partizanov. Leta 1923 je kot mlada gosposdinja prišla v Zatočnin iz Novakova pri Cerknem.

Imela je šest otrok, ki jih je zredila v veliki revščini. Oče je kot drvar in malovar delal na raznih krajih in služil kruh družini. Le včasih so pri hiši imeli eno kravo, ki jim je dajala mleka.

Najstarejši sin se je šele 19 let star leta 1942 pridružil partizanom. Padel je na planini Golobar. Mlajša brata 17-letni Janez in 16-letni Anton sta odšla k partizanom leta 1943. Janez je padel komaj tristo metrov nad domačo vasjo, Anton pa v zadnji ofenzivi nekaj dni pred osvoboditvijo.

Italijani so se znesli nad družino, ker je dala tri partizane. Očeta so poslali v Mauthausen, hčerko pa internirali v Italijo. Oče se je iz taborišča vrnil z uničenim zdravjem in je umrl pred sedmimi leti.

Vsi, ki so to partizansko mater spremljali na zadnji poti, so pričakovali, da bo kdo ob odprtem grobu spregovoril nekaj besed zahvale za tako veliko žrtev, ki jo je doprinesla za svobodo. Ni prav, da odbor ZB v vasi ni priskrbel govornika. Zato naj v tem kratkem zapisu ostane ohranjen spomin nanjo v besedah padlega pesnika Kajuha: »...če ne vrne se noben od treh — žalostna bo, a ponosna vaša mati.«

P. A.

Gabrijel Mede-Peter

V soboto, 26. aprila, so v Naklem pri Kranju spremili na zadnjo pot 63-letnega nosilca Partizanske spomenice in drugih odlikovanj, tovariša Gabrijela Mede-Petra.

Prav tako kot njegov brat Rudi Mede-Groga, komandant slavnega pohorskega bataljona, je bil tudi Gabrijel odločenega in revolucionarnega značaja. Bil je med prvimi pobudniki revolucije v tem kraju. V vrste KP je bil sprejet že 1936. leta. Takoj ob okupaciji je začel nagrajevati somišljenike za upor in zbirati orožje. Ni bilo naključje, da je bila prva kranjska četa ustanovljena 26. julija 1941 prav blizu njegovega doma; on je bil v njej eden izmed neustrašnih borec. Ves čas NOV je od borbe do borbe bodril sotovariše. V raznih partizanskih enotah je vestno opravil razne skupne politične in organizacijske naloge.

V poslovnih govorih je bilo slišati v imenu njegovih soborcev, organizacije ZB in vaščanov mnogo utemeljenih trditve o pokojnikovi zaslugi za politično opredeljevanje ljudi, zlasti pa za enotnost ob zgodovinskih vstajih 1941.

V znak spoštovanja in hvaležnosti so se mu tovariši poklonili s prapori, godba mu je zaigrala, pevci so zapeli žalostinke in grob so zagrnili mnogi venči organizacij borec iz občine in krajevne skupnosti.

K. M.

Tončka Debevec

Nedavno je v bolnišnici dr. Petra Držaja v Ljubljani umrla partizanska mati in aktivistka Tončka Debevec z Rakeka. Ze v zgodnji mladosti je morala od doma, ker je bilo veliko otrok in malo zemlje. Živela je v Ljubljani, Trstu in Opatiji ter spoznala težko življenje delovnih ljudi. Z bistrino svojega uma je kaj kmalu uganila pot, po kateri bi bilo potrebno kreniti, da bi se življenje zboljšalo, in v tem duhu tudi vzgojila svoje otroke. Ostala nam bo v trajnem spominu!

Danilo Živec

V nedeljo, 23. marca, so ga pokopali v Kopru, kjer je živel. Rojen je bil 2. maja 1917 v Trstu v delavski družini. Kot zavednega Slovenca so ga fašistične oblasti preganjale.

Leta 1943 je postal borec Istrskega odreda, kmalu nato pa vodnik voda za zvezo. Po vojni je služboval kot milicnik do leta 1966, ko so ga upokojili. Naj mu bo lahka, slovenska zemlja!

Franc Hribar

3. maja je na murtosoboskem pokopališču dobil svoj poslednji tihi dom Franc Hribar, prizadeven član organizacije Zveze borec.

Pokojni se je rodil 1888. leta pri sv. Križu. Po končani srednji šoli se je kmalu po prvi svetovni vojni naselil v Murski Soboti, kjer je opravljal službo cestnega nadzornika. Bil je narodnostno zaveden in socialno čuteč človek. Med vojno je bil sodelavec Osvobodilne fronte v Murski Soboti. Spritno tega je bil preganjan in madžarski fašisti so ga imeli pod strogim nadzorom, ko so njega in ženo aretirali ter ju odgnali v zapore na Madžarskem.

Po osvoboditvi je deloval v raznih družbeno političnih organizacijah in društvih; tudi po upokojitvi je bil še vedno delaven.

V minulemu letu mu je umrla žena Franciška, sodelavka NOB, ki je dolga desetletja delala z njim dobro in hudo. Rajni Franc Hribar je bil srčno dober človek. Ohranili ga bomo v trajnem spominu.

Jože Videtič

Prihodnji mesec 23. junija bi bil praznovan sedemdeseti rojstni dan, toda smrt je bila močnejša od njega in je zlomila njegove telesne moči 4. maja. Pokojnik je bil rojen v Litiji. Po raz-

sulu stare avstroogrške monarhije ga srečamo med borci generala Maistra, v bojih za severno mejo. V letih 1941-45 je bil sodelavec OF. V povojnem času pa je zavzemal vodilna mesta v gospodarskih organizacijah, dokler ni stopil v zaslužni pokoj. Prizadevno je deloval v družbenih organizacijah, društvih in raznih komisijah. Med ljudstvom je bil priljubljen, saj je bil poštenega in odkritosrčnega značaja. Ohranili ga bomo v lepem spominu.

JOŽE JANEZ

Jože Gornik

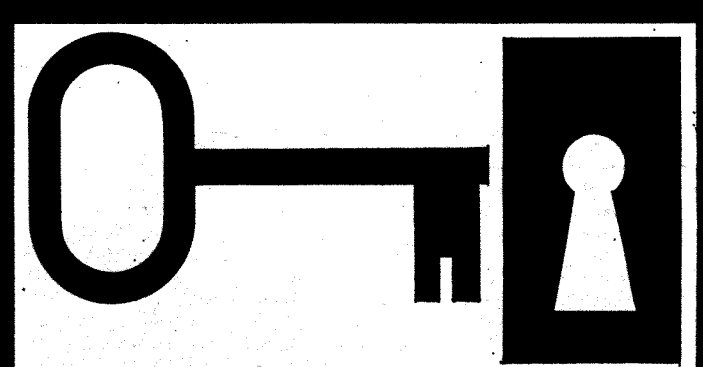

Smrt neusmiljeno posega v naše vrste. Tako nam je pred kratkim izginila tudi Jožeta Gornika, svetnika za organizacijo dela pri občinski skupščini Ljubljana-Vič. Ne da bi bil kazal znake kakšne bolezni, se je zgrudil in umrl, star komaj 52 let...

Doma je bil iz Grahovega pri Cerknici. Z naprednim gibanjem je sodeloval že pred vojno. To ga je privedlo v Osvobodilno fronto — že leta 1941 je postal udeleženec NOB. Pomagal je pri številnih partizanskih akcijah, v juliju 1942 pa so ga Italijani — kakor nešteto drugih — zajeli in odpeljali na Rab. Vrnili se je po kapitulaciji Italije z Rabsko brigado, nato je bil do konca v NOV. Po vojni je opravljal pomembne funkcije v državni upravi, bil je tajnik občine Rakek in Cerknica, nazadnje pa se je zaposlil pri občinski skupščini Vič. Poleg svojega rednega dela pa je vedno opravljal tudi vrsto družbeno-političnih nalog; pri zadnjih volitvah je bil tajnik občinske volilne komisije.

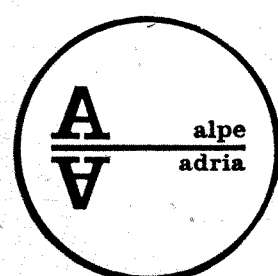
Jože je bil eden izmed tihih, neumornih revolucionarjev, skromen in iskren tovariš, ki ni nikoli poznal počitka. Ob njegovi smrti smo globoko presunjeni, hudo nam je za njim...

F. S.

PROTI RJI

WD-40

alpe adria

KORISTITE CENENE STORITVE, KI JIH NUDI

ALPE-ADRIA
specializirana turistična agencija za delavski turizem v Ljubljani

- v objektih na morju in planinah boste prijetno uživali svoj dopust, na razpolago imamo hotele in penzione v 15 krajih,
- prirejamo izlete z lastnimi modernimi avtobusi po domovini in tujini,
- vse vrste izletov prirejamo po Vaših željah,
- nudimo kvalitetne gostinske storitve pri večjih prireditvah, ali proslavah.

Vse informacije nudi **ALPE-ADRIA**, turistična organizacija Ljubljana, Masarykova 14, telefon 310-264.

Politični razgledi

Nemiri v Severni Irski, ki že nekaj mesecev pretresajo deželo in zbuja pozornost sveta, so po svoje odraz nenavadne zgodovine tako Irske kot še posebej severnega dela otoka. Kadar govorimo o Irski, imamo v mislih stoletni boj za osvoboditev izpod britanskega gospostva — ali pa samo en del Irske, se pravi Republiko Irsko, Severna Irsko je dotlej zbuja le malo zanimanja.

Po stoletnem osvobodilnem boju je Velika Britanija sklenila narediti nekakšen kompromis: ustvarila je dve irski državi. Tako je bilo v letu 1920. Vsak del Irske naj bi imel svojo vlado, ki naj bi se ukvarjali samo z notranjimi zadevami, medtem ko naj bi bili gospodarstvo, obramba in zunanja politika stvar Združenega kraljestva, se pravi vlade v Londonu. Sodelovanje med irskima vladama naj bi bilo prepuščeno Irskemu svetu, ki naj bi reševal skupne probleme.

Južni del Irske je še naprej zahteval neodvisnost od Londona in leta 1922 je nastala Svobodna irska država, suverena država, članica Commonwealtha kot na primer Kanada in Avstralija. Ta Svobodna irska država se je pozneje spremenila v Republiko Irsko. Severni del je ostal takšen, kot so določili v Londonu leta 1920. Država ima 5.500 kvadratnih milj, približno poldrugi milijon prebivalcev, razdeljena je na grofije, ima svoj senat in parlament, razen tega pa pošilja po dvanajst poslancev v britanski parlament.

Zakaj se je Irsko razdelila pred slabimi štiridesetimi leti, pa čeprav se je celo stoletje bojevala za neodvisnost, je mogoče razumeti, če si ogledamo zgodovino in gospodarsko resničnost severa. Sever in še posebej severovzhod je večinoma naseljen s potomci škotskih ali angleških kolonov, ki so tja prišli v 17. stoletju. V nasprotju z vso Irsko, kjer je katolicizem globoko in trdno zakoreninjen, je ta del otoka protestantski. Še danes sta dve tretjini prebivalstva na Severnem Irskem protestantski, tako da se po svojih tradicijah, mentaliteti, družbenih navadah ter načinu življenja močno razlikujeta od katoličanov.

Razen tega je severni del Irske doživel precej močnejši in bolj dinamični industrijski razvoj kot jug. Seveda so industrijska podjetja na Severnem Irskem prišla iz Anglije in so tam dobivala tudi surovine. Zato so poslovni in delavski krogi zavrnili misel o ločitvi od Londona, saj bi takšna odločitev prizadela njihovo gospodarstvo.

Severna Irsko je poleg tega zelo pomembna vojaška baza Velike Britanije. Njen pomen se je precej povečal v zadnji svetovni vojni, v kateri je bila južna Republika Irsko strogo nevtralna. Tako

Pozni srednji vek

ima danes London glavno besedo o severnoirskem političnem življenju, saj je zunanja politika njegova domena, razen tega pa lahko da veto na vsak severnoirski zakon, ki se mu zdi nevaren ali nezaželen.

Nasprotja med protestanti in katoličani so velika, pa čeprav je pri mladem rodu razmerje med prvimi in drugimi 50 proti 50. Katoličani so v veliki večini revni, protestanti poudarjajo svoje »hristanstvo«, politik, ki bi svojega sina ali hčer poročil s protestantskim dekletom ali fantom, bi lahko pustil vse misli na nadaljnjo politično dejavnost. V Severni Irski je okoli 140 verskih organizacij, protestantski časopisi prinašajo še danes članke, ki govorijo o »današnjem katoliškem terorizmu«, o »vatiškanskih škandalih« ali »jezuitskih zadevah«. Diskriminacija katolikov je vsestranska, prizadeva pa predvsem zaposlitev, stanovanjske zadeve in pravico glasovanja.

V Severni Irski veljajo zakoni, ki včasih spominjajo na srednji vek. Volilna zakonodaja je sestavljena tako, da imajo protestanti vso oblast tudi tam, kjer je večina prebivalstva katoliška. Posestniki imajo namreč pravico do oddajanja glasov glede na višino davka, ki ga plačujejo. Odrasli ljudje brez posestev nimajo pravice do glasovanja. Tako imajo ravno protestantski potomci angleških in škotskih osvajalcev v rokah večino posesti (ali pa kar vso) in torej tudi edino pravico do odločanja o političnem in gospodarsko-družbenem življenju. Katoliški Irski so večinoma revni, žive v revnih delavskih predmestjih ali kočah veleposestnikov.

24. avgusta lani je manjša skupina bojnikov za državljanske pravice odšla na pohod za državljanske pravice iz Coalislanda v štiri kilometre oddaljeni Dungannon. Drugi pohod se je začel v Londonderryju. Dve tretjini prebivalstva sta sicer katoliški, vendar je uprava v rokah protestantov. Na čelu pohoda so bili socialistični študentje, za njimi pa delavci v oguljenih oblekah. Njihova parola je bila: »Mi smo beli črnci. Dovolj je diskriminacije!«

Policija je udeležence pohoda napadla z gumijevkami, solzilcem in čurki vode. Nekaj ljudi so morali odpeljati v bolnišnico. Veliko je bilo poškodovanih. Ko so študentje v glavnem mestu Belfastu razpravljali o tem, zakaj se je policija tako neusmiljeno lotila udeležencev pohoda za državljanske pravice, so naglo našli odgovor: med 10.996 irskimi policaji je 10.635 protestantov...

Vlada nima samo policije, marveč tudi precej fašistično organizirano skupino z imenom »Ulster Volunteer Force«. Politiki na Irskem imajo radi vojsko in tako prav radi poudarijo, da so oficirji. Tako je bil prejšnji predsednik vlade kapetan O'Neill, novi pa je major Chichester-Clark. Tudi drugi ministri so oficirji.

V takšnih razmerah je Irsko dobila svoja Jeanne d'Arc, dvaindvajsetletno študentko Bernardette Devlin. Hči revnih staršev — danes je pravzaprav sirota — soustanoviteljica študentskega gibanja za ljudsko demokracijo in velika bojovnica za enake pravice vseh Ircev, se je zagnala v politični boj in pred kratkim so jo izvolili za eno izmed dvanajstih irskih poslancev v britanskem parlamentu. Zaradi svoje dejavnosti — želi si predvsem to, da bi vsi Irski živeli kot ljudje — in zlasti zato, ker je katoličanka, je nenehno v nevarnosti. Protestantski duhovnik Douglas Hutchison je vpil s prižnice: »Vsemogočni bog mi je priča, da je tista Bernardette hudičevka in komunistka. Draži ljudi, papeževa vohunka je. Nič drugega ni kot lutka v rokah rimskokatoliškega klera. Njena naloga je uničiti krščanski red te dežele in nas prisiliti, da postanemo katoliški komunisti. Če zla ne bomo izkoreninili z ognjem in mečem, nas bo premagalo. Amen.«

Bernardette Devlin je rekla, ko se je pognala v politični boj: »Nimam česa izgubiti.« Prepričana je, da samo splošna volilna pravica ne bo rešila notranjih problemov njene dežele. Zahteva predvsem gospodarsko enakost vseh državljanov, ne glede na veroizpoved: saj niso revni samo katoličani, marveč tudi veliko protestantov. Takšna stališča namerava zagovarjati tudi v britanskem parlamentu, kamor je prišla in kamor so jo poleg katoličanov izvolili tudi — morda res maloštevilni, pa vendar — protestanti.

Vendar bo tudi za Bernardette Devlin težko prinesiti v Severno Irsko revolucionarne ideje dvajsetega stoletja: zaradi ozračja, ki ustreza osemnajstemu stoletju.

KOMENTATOR

Kegljaški klub „Invalid“ v Mariboru je proslavil 20-letnico obstoja

Med prvimi, ki so uresničili svojo željo udejstvovanja v športu so bili mariborski invalidi — kegljači, ki so leta 1949 v sklopu ZVVI in na pobudo Ernesta GOSTENČNIKA ustanovili svoj klub. Kmalu za kegljači pa so svoje sekcije ustanovili še balinarji, šahisti, strelci, smučarji, plavalci in igralci namiznega tenisa. Tako so lah-

ko vojni invalidi ustanovili kar celoten invalidski športni klub, kasneje pa so se jim pridružili še mirovni in delovni invalidi.

Kegljaška sekcija je tudi najštevilnejša, v njej je 24 članov, ki so dosegli že zavidljive športne uspehe. Med drugim so že nekajkrat osvojili naslov republiškega prvaka, z različnih prijateljskih tekmovanj pa odnesli številne pokale. Njihov največji uspeh je gotovo osvojitve pokala »V počastitev 25-letnice pohoda XIV. divizije na Štajersko«, ki so ga kegljači dobili v trajno last potem, ko so trikrat zapored zmagali na tradicionalnem četverboju med invalidskimi kegljaškimi klubi iz Ljubljane, Celja, Slovenjega Gradca in Maribora. Toda športni uspeh je invalidom-kegljačem le drugotnega pomena, bistveno zanje je, da krepijo svojo fizično moč in zdravje. Pozabiti pa ne smemo na psihično rekreacijo, ki jim jo nudi šport in jim tako omogoča, da se počutijo enakovredne člane naše družbe. Smoter športnega udejstvovanja invalidov je tudi v tem, da se invalidi sestajajo in srečujejo na prijateljskih tekmovanjih, kjer izmenjajo svoja mnenja in pozabijo na tegobe, ki pač invalide nujno spremljajo. Zato ni čudno, da je v klubu včlanjenih veliko invalidov, ki ne morejo več tekmovati. Vsi ekgljači si žele v svoje vrste čimveč mladih ljudi — delovnih invalidov, ki se počutijo drugače preveč izgubljeni.

V počastitev 20-letnice obstoja kluba so mariborski invalidi — kegljači priredili prijateljsko tekmovanje, ki so se ga poleg Mariborčanov udeležili še invalidi iz Kopra, Slovenjega Gradca in Ptujja. Zmagali so domači kegljači in osvojili tudi pokal.

Vojko Kravanja

Preberite tudi to

Ze v aprilu letos je bilo objavljeno v časnikih, da bodo prvega maja valorizirali pokojnine. V objavi je bilo med drugim rečeno tudi to, da bodo pokojnine tistih, ki so bili upokojeni pred 31. decembrom 1964 zvišane za 15,4 odstotka. Sedaj pa ko so upokojeni že prejeli zvišane pokojnine, jih je mnogo upokojenih pred 31. 12. 64 ugotovilo, da so bile njihove pokojnine zvišane samo za 5,4 odstotka, namesto za 15,4.

Ker vsi prizadeti sprašujejo, kako to, da niso bile njihove pokojnine zvišane za 15,4 odstotka in smo taka vprašanja prejeli tudi na naše uredništvo sporočamo:

Pokojnine tistih upokojencev, ki so bili pred 31. decembrom 1964 upokojeni na temelju osebnih dohodkov so zvišane samo za 5,4 odstotka, a pokojnine tistih, ki so bili upokojeni v pokojninski skupini pa so zvišane za 15,4 odstotka.

Vsak upokojenec naj torej pogleda v pokojninsko odločbo in ugotovi, ali je bil upokojen na podlagi osebnega dohodka, ali na temelju pokojninske skupine in vedel bo ali mu pripada zvišana pokojnina za 15,4 ali samo 5,4 odstotka.

Industrija gradbenega materiala in gradbeništvo

INGRAD

VRHNIKA

IZDELAVA ZIDNE, STROPNE, DIMNISKE IN FASADNE OPEKE, VISOKE GRADNJE, STANOVANJSKE IN INDUSTRIJSKE TER GRADNJA ZA TRZIŠČE, NIZKE GRADNJE, MONTAŽNE IN POLMONTAŽNE GRADNJE, IZDELAVA MONTAŽNIH, OPEČNIH IN BETONSKIH ELEMENTOV. BETONARNA IN STAVBNO MIZARSTVO.

PREVOZNE STORITVE ZA LASTNE POTREBE IN ZA DRUGE.

TOVARNA TESNIL IN PLASTIČNIH MAS

Slovenija - Jugoslavija

Telex: YU TESNIT 31-365

Telefon: 71-006, 71-041, 71-047, 71-076

PROIZVODNI PROGRAM:

TESNIT — plošče za tesnenje.
TESNILA — za vsa motorna vozila in industrijo.
FILTRI — za zrak, olje in gorivo za vsa motorna vozila in industrijo.
IZOCART — elektro-izolacijski material v ploščah, cevi.
CUCART — enostransko ali obojestransko kaširani z bakreno folijo.
IZOTEXT — elektro-izolacijski material v ploščah raznih kvalitete za izdelavo zobnikov, ležajev, cevi, odprekrov in drugih delov.
VITROPLAST — stekleni laminat za elektro-izolacijo.
VITROPLAST — enostransko ali obojestransko kaširan z bakreno folijo.
FERODNE PLOŠČE — frikcijski material.

FILTER PAPIR — posebno impregnirani papir.
KARTOID — posebni tesnilni material.
TEFIX — lepilni film za lesno industrijo.
TEFLEX — prešpan s tereftalatno folijo za električne izolacije.
TERMOAKIRANI PAPIR — za izdelavo embalaže za živilsko industrijo.
TEFLON — polytetrafluoretilen v ploščah, trakovih, profilih.
VENTILI TUFLIN — s teflonskimi vložki in tesnili.
LEPILA UZIN — različnih kvalitete za vse vrste lepljenja.
TESNILA ZA GREDI — semeringi za motorna vozila in industrijo.
CURIL-CURILIN, CURIL K — tesnilne mase.

»TESNILKA« — MEDVODE

Dobro je če veste...

● ZALOSTNE RAZMERE V JUŽNIH DRZAVAH ZDA. Ameriški zd. av. nik dr. Donald Gatch je razkril ameriški javnosti, da 70 odstotkov otrok ameriških črncev v Južni Karolini trpi od črevesnih zajedavcev, da ti otroci umirajo od lakote, da žive v stajah, ki so slabše ko svinjaki... In to v najbogatejši državi na svetu, v ZDA, ki trošijo milijarde in milijarde dolarjev za oboroževanje in vojne.

● V MESTU NA SEVERNEM GOSKEM so 1899. l. zgradili čuden hotel. Hotel ima obliko Diogenovega soda; v njem je 400 postelj. Hotel je vedno zaseden, ker je mnogo ljudi, ki želijo vsaj eno noč »prespati kot Diogenes«. Če bi morali res spati in bivati, kakor je, po pripovedovanju, spal in bival Diogenes, bi si prejkone premislili še drugo noč prebiti v istem hotelu.

● Z GESLOM: »SABOTIRAJMO LOV!« je nedavno v Manchesteru (Velika Britanija) začela sestanek Zveza aktivnih nasprotnikov lova na lisice. Udeleženci sestanka so predložili za boj zoper lov na lisice tele ukrepe: neposredno pred lovom je treba naskrivoma nahraniti lovske pse z najbolj kakovostnim in najokusnejšim mesom; sledi je treba posipati z anisovimi zrci (ta so sladka) in tako zapeljati pse; med lovom je treba trobiti na raznih krajih z lovskimi rogovi in tako zmotiti oziroma zmešati pse.

● ALGE (vrsta zelenih morskih rastlin) so sicer predvidene za vir prehrane vesoljcev, ko ti izpolnjujejo v vesolju razne naloge, vendar pa je proučevanje posledic, ki jo alge utesnejo povzročiti, pokazalo, da niso ravno primerne za ljudsko prehrano. Znanstveniki kalifornijske univerze v Barkleyju zatrjujejo, da vsebujejo alge velike količine nukleinske kisline. Če človek uživa preveč take hrane, se v krvi povečava odstotek urinske (sečne) kisline, ki dela kristale v sklepih ter povzroča protin in ledvične kamne.

● ANDALUZIJA, španska pokrajina ob Sredozemskem morju, se ponaša z vzdevkom: španska Kalifornija. Skozi to toplo pokrajino teče reka Gualdalkvivir (Gualdalquivir). V Andaluziji živi več ko 6.000.000 prebivalcev, ki se ukvarjajo pretežno s poljedelstvom. V pridelovanju oljk in oljčnega olja je Andaluzija vodilna španska pokrajina (75 odstotkov celotnega španskega pridelka). V vinogradništvu je na drugem mestu in prav tako v pridelovanju pšenice. Zelo pomemben je tudi njen pridelok riža, bombaža in tobaka. Spricho hude poletne suše se polovica njenih obdelovalnih površin namaka. Obrobna območja te pokrajine imajo precejšnjo rudna bogastva. V Andaluziji pridobivajo 90 odstotkov španske proizvodnje bakrovega pirita in 70 odstotkov mangana. Ob obali se je močno razvil turistični promet. Na Součni obali (Costa del Sol) je gostom na voljo 12.600 hotelskih ležišč. Glavna gospodarska središča te pokrajine so: Sevilla, Malaga, Granada in Cordoba.

Okrogle in oglate

● ZNANO JE, DA DELAJO »IZUMITELJI PERPETUUM MOBILA« SI VE LASE UREDNIKOM VSEH LISTOV PO SVETU. Perpetuum mobile je stroj, ki naj bi se večno gibal, gnan s svojo lastno silo, ne da bi prejemal gibalno energijo od drugod. Tak stroj je, kajpada, nemogoče napraviti, ker nasprotuje zakonu o ohranitvi energije. Taki »izumitelji« situirajo tudi v sovjetskih uredništvih. Uredništvo nekega sovjetskega znanstvenega časopisa je zaprosilo bralce, naj mu pomagajo ter odgovorijo na vprašanje: »Kako bi vi odgovorili takšnemu izumitelju?« Naj vam navedemo odgovor, ki je bil nagrajen! Pismo, ki naj bi ga uredništvo poslalo »izumitelju«, naj bi se glasilo takole: »Spoštovani tovariši! Uredništvo je pregledalo in vsestransko preučilo vaš načrt in ugotovilo, da zasluži vso pozornost, pa čeprav je nekaj neskladnosti med načrtom in osnovnimi zakoni fizike. Da bi to vprašanje dokončno rešili, vas prosimo, da nam kolikor mogoče kmalu dostavite: a) potrdilo Gosplana ZSSR, da je tak izum za naše gospodarstvo neogibno potreben; b) natančen naziv podjetja, ki je pristalo, da bo dalo za vaš izum na razpolago svoje zmogljivosti; c) potrdilo državnega komiteja za standard o uskladih tehničnih nadrobnosti vašega izuma; d) pismeno potrdilo, da Vsevezni znanstveni raziskovalni zavod tehnične estetike soglasno z umetniško-konstruktorsko rešitvijo vašega prototipa; e) glasje direktorja razstave dosežkov narodnega gospodarstva za razstave vašega perpetuuma mobila. Kakor hitro nam boste dostavili vse našete dokumente, se bomo lotili nadaljnjega proučevanja vašega načrta...« Tak odgovor bi zanesljivo vzel pogum tudi najtrdovratnejšemu »izumitelju«.

● POZNO SE JE SPOMNIL... Robert Meyer, nemški naravoslovec, je sedel v brivnici. Brivec ga je pravkar namilil. Tedajci prileti v brivnico neki deček in zavpije: »Gospod Beyer, vaši hiša gori...!« Robert Meyer je takšen, kakršen je bil, poskočil in zdrvel proti svoji hiši. Po približno 300 metrih poti je, ves zadihan, obstal, se potkal po čelu in vzkliznil: »Tristo hudičev, le zakaj drviš! Saj si Meyer, ne pa Beyer!«

● PO ZASLUGI ZNANOSTI... Italijanski pisatelj Alberto Moravia je napisal v nekem eseju: »Znanost o človeku je nekaj, iz česar človek vedno kaj novega in vedno kaj več zve o sebi.«

● ALI GA BO BOG USLISAL? Direktor zahodnonemškega lista »Speigel« je poskušal razložiti v nekem članku notranje politične položaj v Nemčiji in je takole končal svoj članek: »Ljubi bog, daj nam močno, nedotakljivo opozicijo!«

● ON ZE VE... Neki bivši francoski minister za finance je napisal: »So ljudje, ki so tako spretni, da znajo dolge poravnati z — dolgovi. To so zlasti ljudje v visokih finančnih krogih...«

● PRIMITE TATU! Stari italijanski diplomat Pietro Quarini je dejal v neki diskusiji: »V zunanji politiki je precej takih, ki stopajo drugim na želje, pri tem pa na ves glas kličejo na pomoč!«

● NI VAŽNO, KOMU POSTAVLJAJO SPOMENIK, važno je le, kdo ga postavlja in kaj je na njem napisano,« je dejal zahodnonemški minister za finance Franc Joseph Strauss v neki polemiki, ki se je razvila ob postavitvi spomenika nekemu nemškemu politiku, čigar preteklost ni bila kdove kako čista. Strauss ima morebiti prav, morebiti bi bil moral povedati še: »Če ni važno, kdo je in kdo je vse bil v naših vladah, koga smo bili izvolili za predsednika republike ali za kanclerja, komu smo izplačali visoke odškodnine za »muke, prestane v tretjem rajhu«, zakaj naj bi bil potem važen kamniti spomenik?«

● MIS — LJUBITELJICA GLASBE... Nedavno je britanska radijska postaja BBC »zavrtela« pesem po želji neke — miške. BBC je dobila pismo naslednje vsebine: »V moji hiši živi miška, ki zapleše, kakor hitro zasliši pesem J. Luisa »Ognjeni krogi«. Lepo vas prosim, zaigrajte ji to pesem!« Če ugaja kompozicija celotni miški, mora biti zares imenitna!

Konvoj smrti (8)

Nemško bojno ladjevje je bilo pet ur na morju, ko je sovjetska podmornica K-21, ki je križarila v vodah okoli Severnega tečaja, opazila težke bojne ladje. Nemudoma je zagnala preplah in dala, da je zadela s torpedom tudi mogočno sovražnikovo ladjo »Tirpitz« (izkazalo se je, da je bil ta podatek napačen). Uro kasneje je angleško letalo, ki je letelo na tistem področju, tudi opazilo nemške ladje, in takoj nato je oddalo vznemirljiva sporočila.

Radijska prisluškovalna služba v Berlinu je prestregla sovražnikova sporočila. Pozneje je Pomorska skupina sever v Kielu sporočila, da so zavezniški začeli motiti nemške radijske oddaje brž po tistem, ko sta že omenjena podmornica in letalo opozorila na nemške ladje. To so zavezniški prvi storili in nemško poveljstvo je bilo prepričano, da je zavezniško ladjevje pripravljeno za napad na nemške bojne ladje.

Veliki admiral Erich Raeder je bil pred odločitvijo, ali naj nadaljuje operacijo ter se pri tem spopade z zavezniškimi silami (Nemci so menili, da so sovražnikove ladje precej bliže), ali pa naj se odreče operaciji in prepuusti uničenje konvoja PQ 17 podmornicam in letalom. Odločil se je za drugo. Nevarnost, je rekel veliki admiral, je prevelika, da bi poslal bojne ladje nad sovražni konvoj, ki so ga že tako prizadeli napadi podmornic in letal. Zato se je nemško bojno ladjevje vrnilo v pristanišča, iz katerih je bilo izplulo.

5. julija 1942 ob petih popoldne je bil položaj takšen: med 35 trgovskimi ladjami, ki so bile izplule iz islandskega pristanišča, so se tri vrnile, osem pa so jih potopili s torpedi in bombami. 47 mornarjev in oficirjev je bilo mrtvih. Se preden je minilo pol ure, so letala napadla šest trgovskih ladij in tanker »Aldersdale«. Ladje so se ali potopile ali pa so jih posadke zapustile. Najhujeje je gorela ameriška ladja »Peter Kerr«, naložena z živžem, tanki in bombniki. Ogenj na njej je divjal še dolgo po tistem, ko se je posadka rešila.

Ob 18. uri je podobna usoda doletela trgovsko ladjo »Bolton Castle«, nato pa še »Washington« in »Paulus Potter«.

Dosti huje je bilo z ladjo »River Afton«. Po tistem, ko se je konvoj razkropil, je ladja plula v določeni smeri, dokler niso zagledali ledeniške meje, potem pa se je v gosti megli na slepo obrnila proti vzhodu, proti Novi zem-

lji. Toda nikdar ni priplula do tja. Čez dan se je nebo zvedrilo in ob 22.02 uri je prvi torpedo poveljnika Bielfelda zadal njeno strojnico. Poveljnik nemške podmornice U-703 je skozi periskop videl oblak belega dima, nato pa se je ladja ustavila, »ne da bi se nagnila«. Poveljnik in njegovi možje so zaslišali eksplozijo 44 sekund po tistem, ko so izstrelili torpedo.

Na krovu »River Afton« je nastala strašna zmeda. Poveljnik Harold Charlton je ukazal zapustiti ladjo in nekaj mornarjev je poskušalo spustiti v morje rešilni čoln. Enega je uničila eksplozija. Na Charltonovo presenečenje je komodor Dowding, ki je bil tudi na ladji, trdil, da se »River Afton« lahko še drži na površini.

Charlton ga je opozoril na to, da je poveljnik on, ne pa kdo drug. Dowding je vztrajal pri svojem, češ da ladja, ki jo zadene torpedo, pa se pri tem ne nagne, lahko plove naprej. Dowding je bil star morski volk, imel je velike izkušnje in vodil je bil prvi konvoj PQ v sovjetska pristanišča. Rekel je, da bi poslal po korveto, da bi vlekla ladjo. »River Afton« in njegov tovar sta bila vredna nekaj milijonov funtov in po njegovem mnenju bi bilo hudo narobe, če bi ladjo zapustili.

Kapitan Charlton je ponovil, da je navsezadnje ladja zaupana njemu in da Dowding po tistem, ko je bilo konvoju ukazano, naj se razkropi, ne more več ukazovati. Charlton je rekel, da Dowding bržkone ve, kdaj je ladja obsojena, saj je poveljeval dvema konvojema. Če hoče komodor ostati na ladji, naj to stori na lastno odgovornost.

Mornarji so medtem že skoraj vrgli rešilni čoln v morje. Drugi člani posadke so vrgli v morje dva splava, ki pa ju je tok takoj potegnil stran. Kapitan Charlton se je poslovil od Dowdinga in se s čolnom in nekaj možmi oddaljil od ladje. Dowding in nekaj mož iz vojne mornarice so ostali na ladji, zakaj sklenili so, da jo rešijo. Tudi radiotelegrafist George Garstin je ostal na ladji in nenehno oddajal SOS. Toda odgovora ni dobil.

BOJ ZA LADJO

Tudi nekaj Charltonovih oficirjev ni ubogalo povelja. Ostali so na ladji in skušali rešiti blokirane ljudi iz strojnice. Prvi torpedo je zadal strojnico. Drugi torpedo s podmornice U-703 je eksplodiral v bližini prvega in

Poveljnik nemške podmornice U-703 Heinz Bielfeld, ki je potopil najpomembnejšo ladjo iz konvoja — »River Afton«.

ubil vse ljudi, ki so bili tam. Rešilni čoln je prevrnilo in mornarji so popadali v morje. Dowding se je vrnil na poveljniški most in uničil ladijske dokumente. Opazil je, da je kapitan Charlton pustil na krovu strogo zaupne dokumente. Zmetal jih je v skatlo in jo vrgel v morje.

Okoli ladje so plavali številni mornarji. Nekateri so imeli rešilne pasove, nekateri pa ne. Kapitan Charlton in poročnik Cook, oficir trgovske mornarice, sta se s čolnom vozila okoli ladje in vlekla vanj mornarje, tako da se je čoln skoraj potopil.

Poveljnik podmornice Bielfeld je zaplul proti zahodu in ugotovil, da se sovražna ladja ne potopi, čeprav je bila zadeta pred dvajsetimi minutami. Ob 22.22 je ukazal izstreliti tretji torpedo: tedaj so bili komodor Dowding in mornarji ob splavih. Torpedo je zadal ladjo. Dowding je zavpil, naj splave pomečejo v morje. Sam je skočil na najmanjšega, na katerem sta bila ranjen strojnik in še neki mornar. Ladja se je nagnila na desno, splav z Dowdingom pa je zaneslo, tako da se je zataknil ob poveljniškem mostu.

Potapljačja se ladja se je še bolj nagnila in jambor je udaril po splavu, tako da so vsi popadali v morje. Okoli so se zibali rešilni čolni in splavi, nekateri mornarji pa so se oklepali kosov lesa. Komodor Dowding je splaval do nekega splava ter potem rešil ranjenega strojnika in še dva mlada mornarja. V bližini je bil večji splav z devetimi možmi, potem manjši splav, pa nekaj čolnov. Med njimi tudi čoln s kapitanom Charltonom.

Eden izmed rešilnih čolnov se je prevrnil, in možje so si zaman prizadevali, da bi ga obrnili. Na

petih splavih niso imeli ne živeža ne kompasov. Na Charltonovem čolnu je umrl kurjač. Kapitan ga je potisnil v vodo in zamrmral nekaj o pepelu, ki se vrača pepelu, edine besede ki se jih je spomnil.

Nemška podmornica U-703 se je pojavila na gladini le za minuto. Eden izmed oficirjev je vprašal mornarje na splavu, kakšna ladja se je potopila in kako se imenuje. V dobri angleščini je rekel, da mu je žal, ker ne more nikogar vzeti v podmornico. Mornarje je dal salame in nekaj vode in jim rekel, naj veslajo proti vzhodu. Nova zemlja je bila celih 200 milj daleč. Komodor Dowding je potvrdil, da bi pripluli do tja.

Nemška podmornica je nato odplula na lov na druge žrtve. Kmalu po tistem je Dowding našel na splavu nekaj dimnih sveč. Zažgal jih je in gost rdeče rjav dim se je začel valiti s splava. Toda ni se dvignil v zrak, marveč je legel na morje.

Videti je bilo, da je za mornarje z ladje »River Afton« prišel konec.

(Nadaljevanje prihodnjic)

»TV 15« izhaja vsak teden — Izdaja ga Predsedstvo Zveze oorcev NOV Slovenije — Zavod »Borec«, Ljubljana, Beethovnova 10 — Tisk in kličje: CGP »DELO«, Ljubljana — Pomočniki: 1 — List ureja uredniški odbor — Letna naročnina 1800 (in arjev oziroma 18 N din — Posamezna številka stane 40 din oziroma 40 N par Za inozemstvo stane »TV 15« 30 N din — Naročnino pošljite na naslov Uprava »TV 15« Ljubljana, Beethovnova 10, pritiče, p. predal 598-XI ali na čekov račun pri Narodni banki 501.8-29 — Telefonske številke Glavni in odgovorni urednik 31.901, tajništvo in novinarji 22.313 uprava 22.607 — Rokopisov ne vračamo

Zastava na Babjem zobu

Vasovci — to so bili drzni in pogumni fantje. Njihovo delo so bile često neverjetno tvegane akcije. In prav take akcije mladino najbolj privlačujejo na razstavi VOS v Kranju. Izmed mnogih takih akcij, ki so prikazane na razstavi, naj zabeležimo eno — kako je zaplapolala slovenska zastava na Babjem zobu. Pravzaprav gre za alpinistični vzpon naših vasovcev, alpinistov na strmo škrbino Babji zob nad Bohinjsko Belo. Eden izmed treh junakov te akcije je bil Nestor.

Poiskali smo ga doma na Bledu, da bi s svojimi spomini dopolnil podrobnosti te akcije.

Nekaj dni pred prvim majem 1944 so v taborišču minerske čete »Ratitovec«, ki je bila na Pokljuki, ugibali, kaj bi napravili za ta praznik, da bi jo švabom čim bolj zagodili. Končno smo se zmenili: on, Tone in Triglavski. Naslednji dan so prek Taleža krenili v partizansko vasico Kupljenik in se, kot je bila navada, ustavili pri Primožiču. Izposodili so si dolgo vrvo za seno in krenili naprej. Sicer pa prepustimo besedo Nestorju!

»Čez pičlo uro smo že stali na vrhu melišča pod steno na severni strani Babjega zoba. V začetku smo v skali kar hitro napredovali po varnih oprijemih, ki so jih nam nudile korenine grmovja. Le-to nam je ponekod rabilo tudi za kriticje. Pod nami okrog vojašnice v Bohinjski Beli so se urili nemški vojaki. Lahko bi nas opazili. Zato smo sklenili, naj eden stalno opazuje z daljnogledom gibanje okrog vojašnice. Med potjo smo si poskrbeli tudi drog za zastavo. Nismo pa vedeli, kako ga bomo na vrhu pritrčili. Na mestu, kjer se stena — Zob loči od glavne stene, smo se znašli nekaj metrov

previsoko. Med nami in Zobom je zijala kaka dva metra široka zajeda. Pomagali smo si z drogom in vrvmi. Toda zelo previdno. Uspelo nam je. Po stolpičasti steni do vrha je bilo le še kakih 10 metrov. Previdno smo krenili naprej, vlačili za seboj drog, opazovali

Ivo Šubic: PARTIZAN NA STRAŽI

Nemce spodaj ter s prsti in čevlji otipavali razpoke in oprimke. Če bi zdrknili, bi tresčil nekaj sto metrov ob steni med smreke. Plezali smo počasi, toda previdno. Prvi je bil Tone. Vrh je bil tako konicast, da ni bilo prostora za vse tri. Sam Tone je opravil glavno delo. Dala sva mu drog in potem zastavo. Imel je srečo, da je prav v konici bila razpoka, v katero je zasadij drog. Vsi smo se oddahnili, ko je v prijetnem majskem vetriču zavihrala 7 metrov dolga naša zastava.

Potem pa je bilo treba pchiteti nazaj. Vedeli smo, da taka velika zastava vrh stene nad vojašnico ne more ostati dolgo nezapazena. In res: komaj smo bili sredi stene, smo opazili gručo Nemcev, ki so gledali proti nam. Potem pa so se hipoma razbežali. Že so dobili povelje.

Za nas je bila vsaka minuta dragocena. Zlasti dokler smo bili v goli skali kot tarča. Komaj smo z razstrganimi hlačami in opraskanimi rokami sestopili iz stene na melišče, je zasikala prva mina nad našimi glavami in se raztreščila ob steni. Plaz kamenja se je usul na melišče, po katerem smo skokoma bežali na varno. Mina za mino je treskala ob steno, vmes pa je drdral mitraljez vse do noči.

Tri dni je plapolala zastava na Babjem zobu. Nemci so se namreč bali, da jih partizani z večjimi silami želijo zgrabiti v steno. Zato so delali razne načrte. In še ko so se tega strahu otresli, niso mogli najti plezalca, alpinista, ki bi bil kos tej steni. Končno je to uspelo nekemu Tirolcu, ki je dobil za nagrado mesec dni dopusta.

Tak je bil prvomajski strah Nemcev po vsem Bledu in okolici, naši ljudje pa so se na tihem posmehovali in še z večjim zaupanjem dajali vse za našo vojsko, za dokončno zmago, ki je prišla leto kasneje.

K. MAKUC